

Faktory ovlivňující reintegraci

Bakalářská práce

Studijní program:

B7508 Sociální práce

Studijní obor:

Sociální práce a penitenciární péče

Autor práce:

Veronika Fraňková

Vedoucí práce:

Mgr. Květuše Sluková, Ph.D.

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Zadání bakalářské práce

Faktory ovlivňující reintegraci

Jméno a příjmení: **Veronika Fraňková**
Osobní číslo: P17000440
Studijní program: B7508 Sociální práce
Studijní obor: Sociální práce a penitenciární péče
Zadávací katedra: Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky
Akademický rok: **2018/2019**

Zásady pro vypracování:

Cíl bakalářské práce: Zjistit, které faktory ovlivňují opětovné zařazení do běžného života po výkonu trestu odnětí svobody.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava výzkumného šetření, sběr dat, interpretace a vyhodnocení dat, formulace závěrů.

Metody: Dotazník, rozhovor.

Při zpracování budu postupovat v souladu s pokyny vedoucí práce.

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování práce:
Jazyk práce:

tištěná/elektronická
Čeština

Seznam odborné literatury:

BIEDERMANOVÁ, E., PETRAS, M., 2011. Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. ISBN 978-80-7338-115-8.
BLATNÍKOVÁ, Š., 2004. Dlouhodobé tresty odnětí svobody. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. ISBN 80-733-8024-2.
ČERNÍKOVÁ, V., 2008. Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity. Plzeň: Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-138-0.
GIDDENS, A., 1999. Sociologie. Praha: Argo. ISBN 80-720-3124-4.
HÁLA, J., 2006. Úvod do teorie a praxe vězeňství. 2., dopl. vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií. ISBN 80-867-0830-6.
MATOUŠEK, O., ed., 2013. Encyklopedie sociální práce. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0366-7.
MATOUŠEK, O., 2003. Metody a řízení sociální práce. Praha: Portál. ISBN 8071785482.
VÁGNEROVÁ, M., 2014. Současná psychopatologie pro pomáhající profese. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0696-5.

Vedoucí práce: Mgr. Květuše Sluková, Ph.D.
Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Datum zadání práce: 3. dubna 2019
Předpokládaný termín odevzdání: 30. dubna 2020

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

L.S.

Ing. Zuzana Palouňková, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 3. dubna 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

7. května 2020

Veronika Fraňková

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí mé bakalářské práce, paní Mgr. Květuši Slukové, Ph.D., za laskavou podporu a odborné vedení. Dále chci poděkovat všem respondentům, kteří se podíleli na empirickém šetření. V neposlední řadě bych zde ráda poděkovala svému manželovi a všem našim dětem za podporu a pochopení v průběhu celého studia.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá heterogenními faktory, které mohou mít vliv na reintegraci osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody. Cílem této práce je objasnit skupiny nejdůležitějších vlivů, které na tyto osoby mohou působit a na základě těchto poznatků navrhnout opatření, které by mohlo přechod na svobodu usnadnit.

V teoretické části se zabýváme možnými faktory, organizacemi státními i nestátními, které mohou být při reintegraci propuštěných vězněných osob do společnosti nápomocny.

V empirické části se snažíme pochopit z dotazníkového šetření mezi recidivisty z jakého důvodu jsou opět ve výkonu trestu a co bylo důvodem, respektive co zapříčinilo, podle jejich úhlu pohledu neúspěšnou reintegraci do majoritní společnosti.

Klíčová slova

Drogové závislosti, penitenciární péče, postpenitenciární péče, program zacházení, recidiva, reintegrace, věznice, výkon trestu odnětí svobody

Annotation

The bachelor thesis deals with heterogeneous factors that may affect the reintegration of persons released from prison. The aim of this work is to clarify the groups of the most important influences that can affect these people and based on this knowledge to propose measures that could facilitate the transition to freedom. In the theoretical part we deal with possible factors, state and non-state organizations, which can be helpful in the reintegration of released prisoners into society. In the empirical part, we try to understand from the questionnaire survey among recidivists why they are in prison again and what was the reason, or what caused, according to their point of view, the unsuccessful reintegration into the major society.

Keywords

Drug addiction, imprisonment, penitentiary care, post-penitentiary care, prison, recidivism, reintegration, treatment program

Obsah

Úvod.....	9
1 Socializace, resocializace, reintegrace	10
1.1 Resocializace v rámci penitenciární péče	12
1.1.1 Výkon trestu odnětí svobody.....	12
1.1.2 Nástupní oddělení	13
1.1.3 Program zacházení.....	14
1.1.4 Specializovaná oddělení.....	15
1.1.5 Specializované oddělení protitoxikomanické a protialkoholní léčby	15
1.1.6 Výstupní oddělení.....	16
1.1.7 Propouštění osob z výkonu trestu odnětí svobody	17
1.2 Postpenitenciární péče	18
2 Instituce postpenitenciární péče	20
2.1 Státní instituce postpenitenciární péče	20
2.1.1 Probační a mediační služba	20
2.1.2 Sociální kurátor a kontinuální sociální péče	21
2.1.3 Kontinuální sociální péče.....	22
2.2 Nevládní a neziskový sektor při realizaci probační a mediační činnosti.....	23
2.2.1 Mentor.....	23
2.3 Nevládní organizace napomáhající k reintegraci osob po výkonu trestu	24
2.3.1 Rubikon.....	24
2.3.2 Za branou	25
2.3.3 Romodrom.....	26
2.3.4 Liberty people.....	26
2.3.5 Člověk v tísní	27
2.3.6 Český helsinský výbor	27
2.3.7 Armáda spásy	28
2.3.8 Dismas.....	29
2.3.9 Sananim.....	29
3 Faktory ovlivňující resocializaci.....	30
3.1 Zadluženost.....	30
3.2 Nezaměstnanost.....	31
3.3 Záznam v rejstříku trestů	32
3.4 Vzdělání a vzdělávání.....	33

3.5	Závislosti.....	34
3.6	Rodinné vazby.....	35
3.6.1	Rozpad manželství.....	35
3.6.2	Rodičovství	36
3.6.3	Dětství.....	36
4	Výzkum	38
4.1	Cíl výzkumu a jeho zaměření	38
4.2	Popis cílové skupiny.....	38
4.3	Metody výzkumu.....	39
4.4	Výzkumné otázky.....	39
4.5	Průběh a způsob sběru dat	39
4.6	Popis sebraných dat	42
5	Vyhodnocení výzkumných otázek	52
6	Diskuze	55
6.1.1	Vzdělání	56
6.1.2	Rodinné vztahy	56
6.1.3	Drogy	58
6.1.4	Zaměstnanost a záznam v rejstříku trestů	59
6.1.5	Finance, dluhy	60
7	Závěr	62
8	Zdroje.....	64
9	Přílohy	69

Úvod

Vlak jede tak pomalu, jako jeho nejpomalejší vagón. Tak je možno pohlízet i na společnost, ve které jsou přítomny osoby páchající trestnou činností. Tyto kriminální „živly“ zatěžují celou společnost. Stát vynakládá velké úsilí a mnoho peněz na boj s kriminalitou a na to, aby nekriminální část obyvatelstva ochránil. Tvoří se nové zákony, zákony stávající se zpříšňují, tvoří se také alternativní způsoby trestání, staví se a modernizují věznice, personál věznic se vzdělává, zlepšuje se navazující postpenitenciární péče, roste počet státních i nestátních organizací v této oblasti a přes to všechno je to boj marný. Trestná činnost patří k lidstvu. Nelze ji vymýtit. Je však nutné v úsilí nepolevovat a každého, kdo sejde z cesty, která je ohraničena zákony, které si společnost nastolila, je nutné snažit se přivést na cestu zpět. Jedině tak je možné udržet fungující společnost. Jedině tak je možné, aby se ten vlak nezastavil.

Společensky nepřijatelné chování je nepříjemným jevem. Mnohem nebezpečnějším jevem je však recidiva. Recidiva je nežádoucí návrat k nežádoucím návykům. Recidiva nastává ve chvíli, kdy selže penitenciární či postpenitenciární proces. Jestliže byl pachatel odsouzen a potrestán a znovu páchá trestnou činností, je to pro společnost velmi nebezpečné. Snaha o reintegraci, o znovu začlenění propuštěného do společnosti, je snahou o eliminaci recidivy. Dříve fungovala spravedlnost jinak. Odsouzeného se společnost v případě velmi závažného trestného činu nadobro zbavila pomocí trestu smrti, existoval trest definitivní. Dnes, ve 21. století jsme humánní a dobře víme, že propuštěný vězeň se může snadno stát naším sousedem nebo kolegou v práci.

Cílem této práce je zjistit, jaké vlivy na reintegraci působí, ať už pozitivní či negativní. Dále zmapovat síť organizací, které v tomto procesu mohou být odsouzeným a propouštěným nápomocny tak, aby jejich reintegrace do společnosti, ze které se svým působením proti společenským normám a zákonům sami vyčlenili, byla co nejjistější.

Za výzkumnou metodu byl zvolen dotazník, který následně bude vyplňován klienty z řad odsouzených recidivistů ve věznici Rýnovice. Z dotazníku bychom chtěli získat od samotných opětovně odsouzených názory na faktory, které na ně působily a co jim překáželo v opětovném začlenění se do společnosti. Pro dokreslení problematiky bude proveden ještě polostandardizovaný rozhovor s odsouzeným.

1 Socializace, resocializace, reintegrace

Socializace je začleňování člověka do společnosti. Každý jedinec se socializuje, aniž by to tušil, od prvního dne na světě. Novorozené dítě komunikuje s rodiči, se sourozenci, širokou rodinou, vrstevníky, spolužáky, přáteli. Později jde o sekundární socializaci pomocí učitelů, škol, podniků, institucí a médií. Procesem socializace se učí přijímat hodnoty a normy. Pokud nevykazuje takové chování, jaké se od něj očekává, následuje trest. Toto trestání je nazýváno sociální kontrolou. Může se jednat o trest výsměchem, pokáráním, odmítnutím. Poruší-li však člověk svým jednáním i normy dané zákonem, může být uvržen do vězení (Jandourek 2009, str. 60). Člověk socializací prorůstá do prostředí, ve kterém žije, přizpůsobuje se mu a žije tak, jak si myslí, že by žít měl. Pomocí sociálního zrcadla na sebe pohlíží tak, jak si myslí, že je vnímán ostatními a dělá to, co si myslí, že se od něj očekává. Přijímá role, které jsou dané jeho kulturou, věkem, pohlavím atd. (Giddens 1999, s. 39) Při socializaci má však i vlastní sebeuvědomění, schopnost myslet a schopnost jednat svobodně, své nezastupitelné místo. (Giddens 1999, s. 40-45) Problémy se socializací jsou častou příčinou vzniku kriminálního chování. **Velmi častým problémem u pachatelů bývá právě odlišný vztah k obecně platným normám.** Nemají rozvinuté svědomí, morální normy, nejsou schopni dodržovat pravidla, neznají hranice. Často jsou méně sociálně citliví, nejsou empatičtí a na první místo staví sebe a uspokojení vlastních potřeb. Překračování zákonů jim nečiní problém. Chybí jim často soucit s ostatními lidmi. Mimo potíže se socializací mají při vzniku kriminality vliv další faktory a jejich soustavy. Jedná se o komplex vnitřních a vnějších vlivů. Patří sem vrozené dispozice, zkušenosti, situační faktory. (Vágnerová 2014, s. 736) Socializace jedince v průběhu života je jeho celoživotním zráním na biopsychosociální úrovni. Sociální zrání je přebírání rolí, norem s rolemi spojených, a také hodnot, které by měly odpovídat věku a pohlaví, účast na jejich vymezování, předvídání a připravování se na role budoucí, ale i nezbytné zapominání rolí, které již v daném věku či situaci nejsou funkční. Neúspěšná socializace bývá často nevýhodou pro samotného jedince, ve formě vyloučení ze společnosti, tak i problémem pro společnost. (Biedermanová 2011, s. 8)

Reintegrace je znovu začlenění jedince do společnosti. (Biedermanová 2011, s. 10) Pojem reintegrace je velmi úzce spjat s předchozím termínem. *„Alespoň zčásti úspěšná resocializace by měla v konečném výsledku vést ke zpětné integraci pachatele*

do většinové společnosti – tedy té, ze které se sám vyčlenil tím, že závažně přestupoval její normy. Často se však stává, že tento proces je ve finální fázi ztížen odmítáním ze strany majorit, jež je k „polepšení“, k němuž by mělo v průběhu výkonu trestu dojít, skeptická a o sociální inkluzi takového jedince nejeví zájem. „Zázemí“ mu naopak velmi často nabízí původní kriminální subkultura. Mnohdy tak dochází k velmi složitým situacím při rozhodování se, zda-li udržet úspěšně nastartovaný životní směr, či se z něj opět (společensky nežádoucím způsobem) vychýlit.“ (Hendrych 2010, s. 22)

Zde se budeme zabývat reintegrací pachatelů trestné činnosti odsouzených za trestné činy k výkonu trestu odnětí svobody po jejich propuštění na svobodu a faktory, které mají na toto znovu začlenění vliv.

Další pojmy, které budeme v práci používat

Prizonizace

Jedná se o souhrn všech negativních jevů, působících na vězně v průběhu výkonu trestu odnětí svobody. Je to v podstatě postupný postup přivykání si na vězeňské prostředí a ve společenství odsouzených. Tento proces má dva aspekty. Prvním aspektem prizonizace je institucionalizace, což je adaptace na vnitřní organizaci a zjednodušené formy života v zařízení. Institucionalizaci postupně podléhá téměř každý, zvláště pak dlouhodobě odsouzený. Může dojít i k případům extrémním, kdy institucionalizace působí tak silně, že odsouzený pojímá život ve vězení jako běžný způsob života a v jiném prostředí prakticky nedokáže bez problémů fungovat.

Druhou složkou je ideologizace, což je popisováno jako přizpůsobování se normám, hodnotám a názorům vězeňské subkultury. (Sochůrek 2007c, s. 11-12) Dá se říci, že se jedná o proces, během kterého se svobodný člověk přemění ve vězně. Tato adaptační technika – přizpůsobení se, znamená obrovskou zátěž při návratu do společnosti.

1.1 Resocializace v rámci penitenciární péče

1.1.1 Výkon trestu odnětí svobody

Výkon trestu odnětí svobody je zakotven v Zákonu o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů č. 169/1999Sb. Tento zákon upravuje výkon trestu odnětí svobody ve věznicích a ve zvláštních odděleních vazebních věznic. **Účelem výkonu trestu je působit na odsouzené tak, aby po návratu do společnosti mohli vést soběstačný život v souladu se zákonem**, ochránit společnost před pachateli trestných činů a pokusit se resocializovat odsouzené tak, aby do budoucna snížili míru svého rizikového a kriminálního chování. (Trestní předpisy, s. 301) Trest odnětí svobody je opatření, které následuje po provinění, které podle trestního zákona bylo natolik závažné, že nebylo možno udělit jiný trest. Základními funkcemi trestu by měly být tyto funkce:

- informační, která konstatuje, že jednání, kterého se pachatel dopustil, bylo ne-
správné, nevhodné a společensky nepřijatelné,
- motivační, jejímž cílem je snaha o zlepšení chování a jednání pachatele,
- preventivní, která by měla zajistit, aby se pachatel pro příště vyhnul tomu jednání, které k trestu vedlo. Podle penologického pojetí má trest dvě základní roviny, a to ochránit společnost před pachateli a kompenzovat chybu, čili napravovat pachatele (Hendrych 2010, s. 9-10)

Trest může být vykonáván jen takovým způsobem, aby bylo zajištěno respektování důstojnosti osobnosti odsouzeného, musí být zachováno zdraví odsouzeného a dovolí-li to doba předpokládaného pobytu ve věznici, je potřeba i vhodným způsobem podporovat a rozvíjet dovednosti a schopnosti, které mohou být nápomocny při následném návratu do společnosti a k vedení soběstačného života. (Jelínek et kol. 2009, s. 1163)

Podle Špankové (2013, s. 56) je hlavním posláním výkonu trestu resocializace odsouzených, což také ve velké míře zahrnuje ochranu společnosti od nebezpečných lidí.

Hála k tomu říká, že úsilí o změny chování osobnosti provinilce, je založeno na správném využití pobytu ve vězení k působení na chování odsouzeného. (Hála 2005, s. 40-44)

Podle webových stránek spravovaných Vězeňskou službou ČR je v České republice v současné době celkem 25 věznic a to tyto: Věznice Bělušice, Věznice Břeclav, Věznice Heřmanice, Věznice Horní Slavkov, Věznice Jiřice, Věznice Karviná, Věznice Kuřim, Věznice Kynšperk nad Ohří, Věznice Mírov, Věznice Nové Sedlo, Věznice Odolov, Věznice Opava, Věznice Oráčov, Věznice Ostrov, Věznice Pardubice, Věznice Plzeň, Věznice Příbram, Věznice Rapotice, Věznice Rýnovice, Věznice Stráž pod Ralskem, Věznice Světlá nad Sázavou, Věznice Valdice, Věznice Vinařice, Věznice Všehrady a Věznice Znojmo. (VSČR, © 2019) Mimo výše uvedené věznice jsou v ČR ještě vazební věznice, které mívají i část pro výkon trestu odnětí svobody. Patří mezi ně Vazební věznice v Českých Budějovicích, Vazební věznice a Ústav pro výkon zabezpečovací detence v Brně, Vazební věznice v Hradci Králové, v Liberci, Litoměřicích, Olomouci, Ostravě, v Praze na Pankráci a v Ruzyni a vazební věznice v Teplicích. (VSČR, © 2019)

1.1.2 Nástupní oddělení

Do výkonu trestu odnětí svobody může být odsouzený přijat na základě následujících okolností, a to na základě pravomocného a vykonatelného rozhodnutí soudu a nařízení výkonu trestu odnětí svobody nebo podle vydané výzvy soudu k nastoupení do výkonu trestu. (Černíková 2008, s. 96) V den nástupu a nahlášení se na vrátnici příslušné věznice se provede kontrola totožnosti, osobní prohlídka a potřebná hygienická opatření. Odsouzený je poučen o svých právech a povinnostech a seznámen s řádem věznice. Výkon trestu odnětí svobody v případě, že jde o výkon ve věznici, zpravidla začíná na oddělení, které je označeno jako oddělení nástupní. Na tomto oddělení je během několika prvních dnů pobytu odsouzeného s odsouzeným provedeno vstupní šetření, které se skládá ze vstupní lékařské prohlídky, zpracování vstupní diagnostiky, vytvořena komplexní zpráva o odsouzeném při nástupu do výkonu trestu, následně zpracována v programu SARPO a nakonec **vypracován Program zacházení pro každého** jednotlivého odsouzeného v návaznosti na zhodnocení jeho chování, potřeb, osobnostních rysů a s přihlédnutím k jeho nebezpečnosti, trestnému činu a délce uloženého trestu. Na nástupním oddělení jsou odsouzení též seznámeni se svými právy, povinnostmi a s normami, které upravují výkon trestu odnětí svobody. (VSCR, © 2019)

Odsouzený se při pobytu na nástupním oddělení věznice snaží svému novému prostředí přizpůsobit. Je tomu tak z mnoha důvodů. Snaží se přežít, překonat svůj strach a své obavy, snaží se uchránit si svůj vlastní svět, svůj majetek, získat si různé výhody či si jen zajistit co největší pohodlí.

1.1.3 Program zacházení

Program zacházení je rámcově upravený v Zákoně o výkonu trestu odnětí svobody a v Řádu o výkonu trestu odnětí svobody, ve sbírkách nařízení generálního ředitele Vězeňské služby a v dalších dokumentech, které stanoví vězeňské službě jako jeden z úkolů skrze programy zacházení soustavně působit na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody **s cílem vytvářet předpoklady pro jejich další řádný život** a vytvářet pro ně vhodné pracovní a jinak účelné podmínky. (Biedermanová 2011, s. 15) Výkon resocializace má tedy zákonnou oporu. Program zacházení obnáší veškerou vzdělávací, pracovní, volnočasovou, speciálně výchovnou a sociální činnost, která je prováděna s každým odsouzeným s trestem delším než tři měsíce. Pojem „zacházení“ je definován jako *„soubor aktivit vězeňských pracovníků aplikovaný s cílem motivovat vězně (poskytovat mu společensky hodnotné a osobně přitažlivé výzvy) k práci na sobě samém a tím pomáhat zvyšovat jeho šance na život v zákonnosti po propuštění z vězení a na reintegraci do demokratické společnosti.“* (Hála 2005, s. 44-45) Plnění programu zacházení se děje za účasti odborných zaměstnanců věznice. Odsouzený má možnost zvolit si z programů takový, který považuje za vhodný a zároveň je věznice schopná jej s pomocí vlastních zaměstnanců či pomocí dalších organizací zajistit. (Biedermanová 2011, s. 15) Nezvůli-li si jej odsouzený sám, je s ním plněn tzv. minimální program zacházení, který je dán vnitřním řádem věznice. Při programu zacházení je kladen důraz na pracovní aktivity. Jednotlivé aktivity programu cílí na různé oblasti lidských potřeb a jejich rozvoj. Například **u pracovních aktivit je cílem vytvoření pracovních návyků u těch, kdo ještě potřebné návyky nemají**. Práce, ve které odsouzený vidí smysl a řád a získá za ni adekvátní odměnu, utváří správný směr vztahu odsouzeného k práci. (Biedermanová 2011, s. 16) Dle Raszkové a Hoferkové je zacházení s odsouzenými podmíněno faktory jako je prostředí věznice, personál, dostatečné materiální a finanční zajištění věznice, charakterové vlastnosti odsouzeného, předchozí trestná minulost, sociální zázemí a vlastní přístup odsouzeného k nápravě. (Raszková, Hoferková 2014, s. 12)

V současnosti se ve VSČR uplatňují následně vyjmenované a popsané standardizované programy.

Krátkodobý sedmitýdenní reedukační program GREPP, na který navazuje GREPP 2. První se intenzivně zaměřuje na práci s vinou, druhý na předcházení recidivě. V obou případech jde o program, kdy se pracuje se odsouzenými za trestné činy, jejichž objektem jsou děti.

Program TP 21 Junior, je zacílen na snížení agresivity a násilného chování mezi mladistvými a probíhá ve věznicí Všehrady. Vytváří se jeho pomocí náhled na nevhodnost řešení problémů násilím, uvědomění si vlastní odpovědnosti a naučení se novým vzorcům chování.

Program 3Z - Zastav se, zamysli se a změň se, se zaměřuje na odsouzené, především recidivisty, a to převážně páchající majetkovou trestnou činnost před jejich možným podmíněčným propuštěním. Program je založen na kognitivně-behaviorálních základech a klade si za cíl motivovat odsouzené ke změně postojů a myšlení v souvislosti s pácháním trestné činnosti, a tak působit preventivně. (Matoušek 2013, s. 483)

1.1.4 Specializovaná oddělení

Ve věznicích jsou zřizována specializovaná oddělení pro specifické skupiny odsouzených, u kterých není vhodné, nebo není možné společné umístění s ostatními vězni. Jedná se o specializovaná oddělení pro osoby s mentální retardací, s poruchami chování a duševními poruchami, pro vězně trvale pracovní nezařaditelné, oddělení pro matky nezletilých dětí, dále pro odsouzené mladistvé, pro výkon ochranného léčení protitoxikomanického v ústavní formě, pro výkon ochranného léčení protialkoholního a patologického hráčství v ústavní formě nebo pro výkon ochranného léčení sexuologického v ústavní formě. (VSČR, © 2019)

1.1.5 Specializované oddělení protitoxikomanické a protialkoholní léčby

Počátky vzniku pracovišť na protitoxikomanickou léčbu sahají konkrétně ve věznicí Rýnovice zhruba od konce minulého století. V současné době zde umístění odsouzení plní program zacházení, který je vypracován na dobu osmnáct měsíců. Délka léčby je individuálně posuzována odborným personálem. Odborný tým pracující

s odsouzenými tvoří psycholog, adiktolog, speciální pedagog, vychovatel terapeut, vychovatel a externí psychiatr. Program je zde založen na komunitním systému a na skupinové terapii, která **pomáhá odsouzeným učit se novým rolím, postojům**, měnit své staré zvyky za nové, které jsou orientovány na abstinenci. Program je rozdělen na tři stupně a naplňují jej skupinové a individuální terapie, setkání v komunitě, pracovní terapie na zahradě a v ubytovně, sportovní programy, psaní deníků, přednášky a relaxační programy. Pracovní aktivity v zahradě učí odsouzené řídit ventilaci frustrace a agresivity, vedou ke zlepšení komunikace a kooperace mezi účastníky, pomáhají odbourávání stresu, zlepšují schopnost soustředění a učí také pracovními návykům. Velmi příjemnou motivací i odměnou může být to, že za pracovními aktivitami jsou vidět hmatatelné výsledky ve formě nábytku z palet, záhonu plného jahod, skleníku plného vlastními silami vypěstované zeleniny. (VSČR, © 2019)

1.1.6 Výstupní oddělení

Podoba a účel výstupního oddělení jsou definovány v zákoně o výkonu trestu odnětí svobody, který zní takto: *„Ve věznicích lze zřídit výstupní oddělení, do nichž jsou přiměřenou dobu před očekávaným skončením výkonu trestu zařazováni odsouzení, kterým byl uložen trest převyšující dobu tří let a odsouzení, kterým je potřeba pomáhat při vytváření podmínek pro soběstačný život v souladu se zákonem.“* (Jelínek 2009, s. 1190) Účelem výstupního oddělení je příprava na samostatný život v praktickém smyslu, neboť výstupní oddělení již jen svým vzhledem a vybavením připomíná spíše standardní ubytovací zařízení než věznici. Vybavení zde pak odpovídá potřebě podle všech druhů venku běžně vykonávaných činností. **Smyslem pobytu na oddělení je posouzení předpokladů, s jakými se odsouzený bude vracet do života na svobodě a případné učinění potřebných opatření zasahujících do postpenitenciární oblasti.** (Nařízení generálního ředitele VSČR č. 68/2013, 2015, s.1-2) Někteří autoři, jako například Hála, definují šest měsíců dlouhou fázi před ukončením trestu jako fázi „před-výstupní.“ Vybraní jedinci jsou podle něj přemístěni na specializovaná oddělení, kde se zabývají přípravou na propuštění. Jedná se o praktické poskytování informací o tom, jaké změny proběhly venku, prakticky se zde pracuje na doplnění životně důležitých každodenních sebeobslužných návyků. Mohou také probíhat extramurální aktivity, jako návštěvy úřadu práce, s cílem vyzkoušet si, co je potřeba umět při jednání v takové

či podobné instituci. Mimo pracovníky věznice jsou v této fázi nejvíce zapojovány neziškové organizace. (Hála 2005, s. 164-167) Nejdéle tři měsíce před výstupem je každému odsouzenému, i tomu, který není zařazen na výstupní oddělení, podle Řeháčka alespoň aktualizován program zacházení se zaměřením na přípravu na budoucí propuštění. Aktualizace spočívá v řešení individuálních potřeb a problémů odsouzených, jako je zařizování následného ubytování, platných osobních dokladů a práce. (Řeháček 2007, s. 11)

Na tomto oddělení má nezastupitelnou roli sociální pracovník. Jedna z náplní jeho práce je právě pomoc při vyřizování osobních dokladů, poskytuje sociálně právní poradenství. Sociální pracovnice spolupracuje s pracovníky Probační a mediační služby ČR, obecním a městským úřadem, úřadem práce, azylovými domy a charitami. Cílem sociální práce ve vězení je, aby každý odcházel s platnými doklady a měl kam jít po opuštění věznice. (VSČR, © 2019))

1.1.7 Propouštění osob z výkonu trestu odnětí svobody

Dle Motejla při propuštění odsouzeného z výkonu trestu musí věznice nechat provést výstupní lékařskou zprávu a vydat mu osobní doklady prokazující totožnost a věci, které má ve věznici v úschově. (Motejl a kol., 2010, s. 59) Dále je propuštěným nabídnuto a vyhledáno vlakové či autobusové spojení do místa bydliště, nemají-li zajištěn jiný odvoz, například rodinným příslušníkem a dle osobních poznatků získaných během odborné praxe ve věznici Rýnovice **všem, kdo nemá kam jít, je vyhledáno, domluveno a zajištěno ubytování**. Co se týká hmotného zajištění, mají osoby propuštěné na svobodu nárok na stejné dávky jako jiné osoby, tedy na dávky státní sociální podpory a dávky v hmotné nouzi, splňují-li nároky na jejich přiznání. Na ojedinělost životní situace propuštěného lze specificky reagovat jen v rámci dvou dávek a to formou mimořádné okamžité pomoci a příspěvku při propuštění. (Motejl a kol. 2010, s. 187-188) Jelikož tyto dávky nepokryjí vzniklé potřeby, je v současné době široké spektrum organizací, státních i nestátních, které umí pomoci při jejich překonávání a o kterých je propuštěný informován.

Ze zjištěných poznatků z praxe ve věznici Rýnovice je problematické propouštění těch, kdo si zažádali o podmíněčné propuštění. Často se stává, že takový odsouzený jaksi „proklouzne“ systémem a že je sociální pracovnice o jeho propuštění informována

teprve několik dní před jeho samotným propuštěním, někdy dokonce jen den před tím. Těžké potom umět takovému člověku pomoci. O jeho soustavném připravování na pobyt venku a o jeho deprivizaci tak, jak probíhá na výstupním oddělení, nemůže být řeč. S každým je nutné provést předvýstupní pohovor.

Nejen hmotné záležitosti jsou velkým problémem při přechodu na svobodu a tak je potřeba zmapovat organizace, které mohou poskytnout pomoc a podporu ve všech oblastech života po propuštění. Těm se nyní budeme věnovat.

1.2 Postpenitenciární péče

Postpenitenciární péče je určitá **nabídka sociálních služeb**, představujících prevenci recidivy trestné činnosti. Klient sám činí vlastní rozhodnutí, a také nese odpovědnost nejen za ně, ale také za sociální situaci, ve které se nachází a za celý svůj další vývoj. (Černíková 2008, s. 214) Pomoc osobám právě propuštěným je velmi důležitým aktem společnosti.

Černíková definovala důvody důležitosti postpeniternciární péče v následujících vybraných bodech.

- Cíle penitenciárního procesu nejsou ještě zcela dokončeny a jedinec potřebuje odbornou pomoc při adaptaci do společnosti.
- První dny po propuštění na svobodu jsou obdobím sociální rekonvalescence a je v některých případech zapotřebí odborné pomoci, neboť dochází k získávání korektivních zkušeností, propuštěný se postupně integruje do společnosti a může snadno podlehnout negativním vlivům.
- Nejčastěji dochází k recidivě během prvního roku pobytu na svobodě.
- Problém s překonáváním stigmatu vězně.
- Důsledky prizonizace, běžný život klade mnohem větší nároky na rozhodování a nesení následků.
- Prožívání sociální vykořeněnosti, pesimismus z vlastního života, ztráta smyslu života.
- Problémy, které souvisí se ztrátou původních partnerů, pomoc při jejich obnově či pomoc s navazováním nových vztahů.
- Obnovení rodičovských rolí včetně obnovení vztahu k dětem (Černíková 1997, s. 65)

Nejideálnější je navázat spolupráci s propouštěnou osobou již za pobytu ve věznici, aby byla jakýmsi způsobem zajištěna plynulost péče po propuštění. Do postpenitenciární péče jsou dle Raszkové a Hoferkové zapojeny jak státní tak nestátní subjekty, jejichž popisu se v následujících kapitolách budeme věnovat. (Razsková 2014, s. 68)

2 Instituce postpenitenciární péče

2.1 Státní instituce postpenitenciární péče

2.1.1 Probační a mediační služba

Pojem „propace“ pochází z latinského probare - zkoušet, ověřovat, dohlížet. Rozumí se dohled nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným. Mezi činnosti, které PMS vykonává patří též dohled nad alternativními tresty nespojenými s výkonem trestu odnětí svobody, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život. (Zákon č. 257/2000Sb., § 2 odst.1) Vzhledem k tématu práce vynecháme všechny činnosti probační a mediační služby, kterých je celá řada, ale svým rozsahem převyšují zaměření naší práce a budeme se zajímat pouze o ty nejvýraznější činnosti, které mohou pomoci odsouzeným po propuštění v reintegraci do společnosti. Jedná se zejména o **probační resocializační program** a v současné době velmi známý projekt probační a mediační služby s názvem **Křehká šance**. Probační *„resocializační program je specializovaný program realizovaný externím poskytovatelem, tj. Subjektem stojícím mimo PMS. Tento typ programu zajišťuje buď výkon rozhodnutí soudu spočívající v konkrétní povinnosti obviněného či odsouzeného podrobit se programu se specifickým zaměřením nebo nabízí pomoc a podporu také těm obviněným a odsouzeným, kteří se sami na základě svého uvážení chtějí programu účastnit.“* (Metodický standard probace, 2009) V ČR existuje v současnosti mnoho poskytovatelů převážně z řad neziskových organizací, kteří se zabývají touto činností. Pracovník PMS je po dobu, kdy je klient zařazen do programu ve spojení s organizací a po jeho ukončení obdrží zprávu o plnění programu a zhodnocení dosažených výsledků klienta. (Štern 2010, s. 81) Parole, další oblast, která je bez probační a mediační služby, jak ji dnes známe, nemožná. Jedná se o situaci, kdy je pachatel propuštěn z vězení na svobodu, a to za podmínky, že slíbí podrobit se po propuštění po určenou dobu stanoveným podmínkám. Parole je trestněprávní institut, kterým se za splnění zákonem stanovených podmínek mění podoba výkonu trestu, a to z trestu vykonávaného ve věznicí v trest na svobodě. (Štern 2010, s. 104)

Všechny typy programů terciární prevence, snah o zabránění opakování trestných činů, se zabývají **redukci rizik** a podle výzkumů je jisté, že je u dospělých terciární prevence účinnější, pokud je zaměřena na širší kontext problémového chování, než pouze na něj. Obrat na dráze kriminálního směrem k dalšímu životu v souladu se zákony způsobuje podle Matouška kombinace vnitřních procesů i vnějších vlivů, přičemž podstatné je zde vnitřní nastavení samotného klienta na možné změny v sebepojetí a příležitost angažovat se ve vztazích k jiným lidem mimo oblast lidí z kriminální subkultury. Preventivní program by tak měl pomoci rozšiřovat sociální síť na svobodě, podporovat navazování pozitivních vztahů a vytvářet příležitosti k možnosti nahlížet na sebe v novém světle. (Matoušek 2013, s. 128)

2.1.2 Sociální kurátor a kontinuální sociální péče

„Subjekty kontinuální péče můžeme rozdělit na státní a nestátní subjekty. Mezi státní subjekty řadíme sociálního pracovníka Vězeňské služby ČR, sociálního kurátora, kurátora pro mládež, ale i zdravotnická zařízení, kde se vykonává ochranná léčba, různé výchovné zařízení, případně také ústavní léčba. Do kategorie nestátních subjektů řadíme různé neziskové organizace, které poskytují sociální péči a služby, např. ADRA, Naděje, Armáda Spásy. Různé občanské sdružení a církevní charitu.“ (Černíková 2008, s. 209 – 225).

Sociální kurátor je mnohdy v kontaktu s odsouzeným prostřednictvím sociálních pracovníků ve Vězeňské službě již v průběhu VTOS. Sociální kurátor se mimo svých dalších aktivit, kterými se nebudeme v této práci zabývat, neboť nesouvisí s jejím tématem, snaží prostřednictvím obecních a městských úřadů pomáhat občanům propuštěným z VTOS. Nabízí pomoc občanům závislým na drogách nebo na alkoholu, kteří pomoc potřebují při řešení sociální situace a také občanům, kteří žijí nedůstojným způsobem života. Pomoc sociálního kurátora spočívá v sociální práci se zaměřením na sociální prevenci, kterou kurátor vykonává v souladu se zákonem v oblasti sociální péče a zajišťuje tak především sociálně právní poradenství ohroženým jedincům, provádí individuální, situační a různě časově orientovanou sociální práci, a to ve vztahu k rozličným formám sociálně patologických projevů. Využívá k tomu různých forem nabídky, pomoci, ovlivňování a působení různých forem sociální intervence s resocializačním nebo sociálně integračním obsahem. Další oblastí, ve které by měl být

schopen sociální kurátor pomoci, je oblast **vyhledávání vhodného bydlení a získávání zaměstnání**. Sociální kurátor působí nejen na klienta, ale je-li to vhodné, působí i na rodinu klienta.

2.1.3 Kontinuální sociální péče

Kontinuální sociální práce se orientuje na poskytování takové pomoci sociální péče, která napomáhá uschopňovat klienta k řešení své situace sociálně odpovědnějším, vyzrálejším způsobem. Kontinuální sociální práce podněcuje klienta najít si ve společnosti vlastní místo, vlastní prostor pro své fungování jakožto řádného občana čímž posiluje motivaci a volní úsilí klienta při integraci do společnosti způsobem se zvyšující se mírou samostatnosti. Uschopňuje klienta převzít zodpovědnost za své rozhodnutí, jednání a volbu životní cesty- je to sociálně výchovné působení, vedení, ovlivňování klienta, jehož cílem je dosažení optimálního stupně občanské dospělosti. Těžiště práce sociálních pracovníků by mělo spočívat v sociálně výchovném působení na klienta. (Hendrych 2010, s. 26)

Kontinuální sociální práce by v ideálním případě měla, začínat již v přípravném řízení před odsouzením obviněného, poté pomocí sociálních pracovníků Vězeňské služby a **pokračuje po propuštění za pomoci sociálních kurátorů**. Přínosem takto nepřetržité a navazující práce by mělo být usnadnění návratu člověka, který se dostal pácháním trestné činnosti do rozporu se společností, ve které žil. Napomáhá k vytváření nových hodnotových systémů, zvyšuje šance klienta vyrovnat se s požadavky okolí při své postupné sociální reintegraci a jejími dílčími fázemi, mezi které patří například **krize prvního dne, stigma kriminálního** či problémy každodenního života. Měla by snižovat recidivu, zvyšovat pravděpodobnost efektivního vynaložení nákladů, které byly vynaloženy na trestní řízení, pobyt ve vazbě, VTOS a případném výkonu ochranného léčení.

Dle programu prevence a kriminality zmírňuje a zamezuje vzniku pocitu sociální izolace tím, že klienta orientuje na udržení, posilování a udržování nebo vytváření nových, pozitivnějších, přínosnějších vazeb vězně mimo věznici. Připravuje také klienty na jejich následný pobyt mimo věznici a na akceptování a plnění povinností, které v každodenním životě po propuštění nastanou. Zdůrazňuje také kontinuitu života ve vězení a života ve společnosti. (Program prevence kriminality, ©2020)

Mezi dalšími státními subjekty kontinuální sociální práce je důležité zmínit všechna zdravotnická a školská zařízení, která se podílejí na postpenitenciárním procesu. Důležitou roli sehraávají také Úřady práce a Správy sociálního zabezpečení. (Hendrych 2010, s. 30)

2.2 Nevládní a neziskový sektor při realizaci probační a mediační činnosti

2.2.1 Mentor

V oblasti trestní justice a sociální integrace slovo mentor vystihuje službu, která je založena na vzájemné oboustranné spolupráci mezi klientem a mentorem. Mentor není ani úředníkem, ani profesionálem, ale „pouze“ vyškoleným laikem, patřícím ke stejné komunitě jako jeho klient. Prostřednictvím mentora **jsou klientovi podsouvány vzorce chování, které úspěšně a bez konfliktu se zákonem fungují** v dané etnické skupině. Mentoring snižuje riziko, že problém klienta bude růst a že jej bude nutné řešit prostřednictvím institucionální péče nebo se stane předmětem trestního řízení. Mentoringem jsou posilovány schopnosti klienta poradit si sám v různých situacích, zvyšování kompetencí, hledání zdrojů, které mohou být klientovi v jeho okolí užitečné a podporování klienta a doprovázení nejen skutečné, hmatatelné, ale i psychologická podpora a provázení složitými obdobími. Při vytváření koncepce mentoringu se Probační a mediační služba inspirovala v zahraničí a upravila program tak, aby byl využitelný v českých podmínkách. Služba Mentor je určena primárně příslušníkům romské minority, v době, kdy se dostali do konfliktu se zákonem a byl jim uložen nebo může být uložen alternativní trest či opatření. Nepodmíněný trest s sebou nese vyloučení ze sociálního prostředí, zprůtrhání rodinných vazeb, nemožnost plnění běžných občanských povinností a tak se často celá rodina odsouzeného může ocitnout na sociálním a ekonomickém dně. Romský mentor je prostředníkem mezi klientem a PMS a nejen v případě předběžného řízení může pomoci. Po získání klientovy důvěry pomáhá s hledáním zaměstnání, bydlením, řešením zadluženosti a v neposlední řadě může pozitivními vzorci chování působit na další členy komunity. Služba Mentor je součástí komplexního Reintegračního programu. Jedinečnost tohoto programu spočívá v jeho kontinuitě. Důležitým faktorem výběru účastníků programu Mentor je **snaha**

o získání zaměstnání. Mentoři navazují obvykle kontakt s odsouzeným ještě na výstupním oddělení věznice, 1-2 měsíce před propuštěním a doprovázejí je potom v prvních měsících života po propuštění. Cílem je zvýšit motivaci klientů k potřebě změny a k životu v souladu se společenskými normami. (Štern 2010, s. 191)

2.3 Nevládní organizace napomáhající k reintegraci osob po výkonu trestu

2.3.1 Rubikon

Nestátní nezisková organizace působící v oblasti přes dvacet let. Za tuto dobu „prošlo“ organizací více než 25 000 klientů, kterým zde pomohli překročit stín minulosti a zapojit se do běžného života po opuštění bran věznice. Momentálně se pracovníci Rubikonu velmi věnují pomoci při začleňování do práce i přes záznam v rejstříku trestů. Organizace má původ v dobrovolnické iniciativě studentů katedry sociální práce filosofické fakulty univerzity Karlovy s cílem zavést v ČR alternativní tresty. *„Začali přinášet zahraniční zkušenosti s využíváním alternativních trestů, probace a mediace.“* (Rubikon, © 2020) Podíleli se na vzniku zákona o probační a mediační službě, budování této nově zavedené státní instituci i na vzdělávacím systému jejich pracovníků. Inspirováni know-how z Dánska a Švýcarska vytvářeli a vedli nové služby na podporu alternativních trestů. Vytvořili projekt Romský mentoring a Učební program „mladiství“. V dalších letech spustili také program Reintegrační mentoring určený pro osoby opouštějící věznici a realizovali Motivační program „Získej zaměstnání.“ V této době se začali jako jedni z prvních věnovat předlužení a spustili **koncept Sanace dluhů**. Za projekt Romský mentoring získali ocenění Křišťálové váhy spravedlnosti. S pomocí Rubikonu byla založena Aliance proti dluhům. Programy Zaměstnanost a Zadluženost se rozšiřují do dalších měst a regionů ČR, otevírají se kontaktní místa a pobočky v několika krajích -Středočeském, Karlovarském a Moravskoslezském. V polovině krajů je realizován Romský mentoring a pilotně ověřován probační program pro dospělé pachatele nazvaný RUBIKON. Rozšiřuje se činnost sociální firmy Rubikon Centrum Servis – zřizují šicí dílnu ve Věznici Vinařice a začínají se zakázkami na odstraňování graffiti. Pomáhají lidem s trestní minulostí při nalezení nové práce, začlenění do společnosti. Vychází z předpokladu, že po opuštění bran věznice je nejdůležitější najít novou práci, nové spo-

lečenské uplatnění a mít možnost vyhlídek na lepší budoucnost po zbavení se dluhů. Důležité je také informování potenciálních zaměstnavatelů o tom, že trestní minulost nutně nemusí znamenat to, že je člověk špatný a nenapravitelný a že je nutné mít z něj strach a dál jej ze společnosti vytlačovat. (Rubikon, © 2019)

2.3.2 Za branou

„Branou“ se v názvu tohoto občanského sdružení myslí brána věznice. Celé souloví má však zobrazovat člověka, který **bránu opouští po odpykání trestu**, ale také člověka, který právě za mřížemi svůj trest odpykává. Vědí zde dobře, že co člověk, to jiný návrat ven na svobodu. Vědí také to, že ten, kdo zde má pevné vazby a dobré zázemí má větší snahu, aby se zpět již nikdy nevrátil. Proto se snaží různými konkrétními kroky lidem uvězněným a jejich rodinám pomoci. Pomoc této organizace je pro rodiny naprosto konkrétní. Od dárců získávají a dále pak poskytují finanční prostředky matkám s dětmi, které se ocitly po uvěznění živitele rodiny bez zajištění. Mohou tak získat podporu na to, aby **nemuseli přerušit styky s otcem ve věznici** například kvůli tomu, že nemají finance potřebné na cestu do věznice nebo nemají na kredit, který je potřebný pro možnost kontaktu s vězněným členem rodiny. Děti uvězněných také občas dostanou dárek, který by jim nemohl být jinak dopřán.

„Posláním Občanského sdružení Za branou, z. s., je pomoc osobám ve vězení a po výkonu trestu, jejich rodinám a blízkým za účelem úspěšné resocializace lidí vracejících se z vězení do běžného života. Specifikem přístupu Za branou k postpenitenciární péči je důraz na vztahy odsouzeného pachatele trestné činnosti k rodině a blízkým lidem.“ (Za branou, ©2019)

Odborní pracovníci občanského sdružení nabízejí především odsouzeným a jejich rodinným příslušníkům psychologickou, právní a sociální pomoc. Jejich posláním je snížení rizika sociálního propadu po propuštění z výkonu trestu a prevence recidivy. Velký důraz kladou na obnovení či udržení funkčních rodinných vztahů odsouzeného s ohledem na nejlepší zájem dítěte. Služby sdružení jsou určeny odsouzeným ženám a mužům starším 18 let a jejich blízkým. Služba pomáhá uvězněným v poslední třetině trestu, kteří se na občanské sdružení Za branou obracejí se **žádostí o pomoc při přípravě na propuštění**. Pomáhá řešit složité vztahy v rodinách. Pomáhá při uplatňování práv. Pomáhá při složitějších jednáních se soudy, orgány sociálně právní

ochrany dětí, dětskými domovy. Zprostředkovává navazující služby. Nabízí také psychologické poradenství a v neposlední řadě provozuje svépomocnou skupinu určenou především pro rodiny odsouzených, kde si klienti sami předávají informace. Služby jsou poskytovány také těm, kteří již brány věznice opustili, ale těžko zvládají přechod do běžného života. Posláním služby je snížení rizika sociálního dopadu a prevence možné recidivy. Učí se zde spoustu věcí, které „normálním“ lidem přijdou naprosto běžné. Například jsou vedeni k tomu, aby navazovali a udržovali kvalitní vztahy ať partnerské či přátelské, aby se chovali slušně, aby se vhodně oblékali a dodržovali hygienu, aby našli práci a tu si udrželi. Organizace pomáhá s nalezením a získáním vhodného bydlení, pomáhá s finanční rozvahou, prakticky radí, jak hospodařit s penězi. Nacvičuje se tu také spousta dovedností důležitých při vyřizování osobních záležitostí, například jak na přijímací pohovor, jak jednat s úředníkem atd. Pomáhají v orientaci v sociálních dávkách, podporují dovednosti nezbytné pro výchovu dítěte a podporují volnočasové aktivity. Práce s klientem je v občanském sdružení Za branou velmi konkrétní a věcná. (Za branou, ©2019)

2.3.3 Romodrom

Romodrom je organizací, která pomáhá při prosazování práv a integraci těch, kdo jsou sociálně vyloučeni, nebo sociálním vyloučením ohroženi. Mezi takové patří i lidé vracející se na svobodu z výkonu trestu odnětí svobody. Řídí se především tím, že na počátku práce s klientem musí dobře poznat prostředí, ze kterého člověk pochází a kam se vrací, porozumět příčinám situace a řešit situaci takového klienta komplexně. Hledají **řešení vedoucí k osamostatnění klienta** a v případě propuštěného k jeho plné reintegraci do společnosti. Romodrom byl založen primárně jako občanské sdružení pomáhající zejména lidem romského etnika. Občanské sdružení bylo založeno v roce 2011 a postupně se rozrostlo do sedmi krajů v republice. Dávno nepomáhají v boji proti sociálnímu vyloučení jen Romům. Zprostředkovávají sociální služby a vzdělávací programy. Tyto programy také často realizují přímo ve věznicích. (Romodrom, ©2019)

2.3.4 Liberty people

Liberty people je občanské sdružení založené dvěma propuštěnými odsouzenými s vidinou pomoci dalším, kdo si výkonem trestu odnětí svobody procházejí a chystají

se na svobodu. Cíl tohoto sdružení je zajišťování komplexní pomoci a poradenství osobám umístěným ve výkonu trestu odnětí svobody nebo vazby, zajištění ubytování, pokud se po propuštění není kam vrátit a pomoc s vyhledáním vhodného pracovního místa podle požadavků propouštěného a jeho znalostí a dovedností. (Liberty people, ©2019). Za zveřejnění hodný považujeme výrok předsedy spolku Jiřího Raka: „*Výkon trestu u nás není na takové úrovni, že by každý den ve vězení navíc znamenal větší míru převýchovy. Můj názor je, že do společnosti se jednou bude vracet každý.*“ (Lidovky, ©2019)

2.3.5 Člověk v tísní

Člověk v tísní je organizace, která působí již 25 let. Přizpůsobuje se vývoji světových a domácích událostí a pružně reaguje na společenské změny stejně jako na přírodní katastrofy. Mimo humanitární pomoci ve světě se zabývá také sociální prací v ČR. V této práci bychom se zmínili o **resocializačním programu a o dluhovém poradenství**. „*Posláním resocializačních programů je sociální začlenění osob, které se dopustily protiprávního jednání, nebo závažného porušení společenských norem. Jeho konkrétním cílem je minimalizovat rizika recidivy a zamezit opakovanému konfliktu se společenskými normami.*“ (Člověk v tísní, ©2019) Těchto cílů se snaží dosáhnout zvýšením sociálně právních a komunikačních kompetencí, posílením soběstačnosti a sebevědomí a motivací ke změně postojů pachatele. Spolupracují s Probační a mediační službou a v patnácti dvouhodinových setkáních s klientem se snaží podat pomocnou ruku při startu nového života po propuštění. Ruku v ruce s resocializačním programem jde program dluhového poradenství. Pomáhají s často téměř neřešitelnými problémy v oblasti dluhů - sloučením exekucí, snížením nákladů na vymáhání, zastavením neoprávněných exekucí, žádostmi o splátkové kalendáře či sepsáním žádostí o insolvenční řízení. S tím je opět spojené hledání vhodného zaměstnání, zvyšování kvalifikace, nalezení vhodné rekvalifikace a využití všech možností pro umístění na trhu práce. (Člověk v tísní, ©2019)

2.3.6 Český helsinský výbor

V roce 1975 v Helsinkách přijalo tehdejší komunistické Československo Všeobecnou deklaraci lidských práv. Následně vznikaly po celém světě „helsinské výbory“,

aby dohlížely na její dodržování a ukazovaly na rozpory se zákony své země. Počátky organizace na ochranu lidských práv, Českého helsinského výboru, se datují do roku 1988. Mezi její zakladatele patří významné osobnosti, například Václav Havel, Jiří Hájek, Jiří Dienstbier st., Eva Kantůrková, Václav Malý, Libuše Šilhánová, Petr Uhl a mnoho dalších. Český helsinský výbor navázal na činnost Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných a Charty 77. Posláním je usilovat o respektování práv člověka, rovnost, svobodu a důstojnost. Upozorňují na zjištěné nedostatky v dodržování lidských práv a aktivně působí v oblasti boje proti rasismu ve vězeňství a trestní justici.

V současné době se věnují projektu **Děti vězněných rodičů**. Cílem tohoto projektu je zajištění kontaktu mezi dítětem a jeho vězněným rodičem, například formou asistovaných návštěv ve věznici, které jsou určeny především pro děti z chudých rodin. Děti jsou nenásilnou formou informovány o tom, kde a proč se jejich rodič nachází. Z pohledu lidských práv je nepřijatelné, aby dítě najednou například několik měsíců nevidělo svého rodiče. Dětem často nebývá situace dostatečně vysvětlena a mohou tak mít pocit ztráty jistoty a mnohdy i strach o život a zdraví rodiče. Proto se Český helsinský výbor věnuje právě těmto dětem, neboť ty nespáchaly žádný trestný čin, za který by měly pykat. Proto by je společnost neměla trestat, ale v jejich nelehké situaci podpořit. (Český helsinský výbor, ©2019)

2.3.7 Armáda spásy

Armáda spásy je křesťanská organizace působící ve 127 zemích světa, od roku 2019 je oficiální církví. Na našem území zahájila práci v roce 1919. V roce 1950 byla její činnost režimem násilně ukončena a obnovena až v roce 1990. Cílem Armády spásy je **fyzická, morální, duchovní, sociální a materiální podpora všech lidí**, kteří se ocitli v obtížné životní situaci, postavená na křesťanských principech. Každý den jsou služby této organizace využívány tisíci klientů. Mezi nimi jsou často i lidé nesoucí si stigma trestaných. Pracovníci Armády spásy navštěvují vězně ve věznicích, pravidelně se účastní setkání kaplanů, informují zaměstnance věznic o možné spolupráci. Lidem propuštěným doporučují nebo zajišťují, ubytování v azylových domech Armády spásy. V některých případech se také setkávají s rodinami odsouzených, aby jim vyjádřili svou podporu. Společně s dalšími subjekty se podílí na projektu zaměstnatelnosti propuštěných vězňů. (Armáda spásy, ©2019)

2.3.8 Dismas

Dismas je organizace zajišťující mimo jiné podporu v oblasti reintegrace lidí s kriminální minulostí. Zajišťují vzdělávací služby, pořádají kulturní a osvětové akce. Jako výše uvedení se v současné době věnují zaměstnávání osob s trestní minulostí. **Pomáhají začlenění do společnosti lidem se záznamem v rejstříku trestů.** Provozují vlastní kavárnu, ve které pracují pouze osoby, které jsou záznamem v rejstříku trestů znevýhodněné na trhu práce. V současné době zaměstnává jen kavárna šest takových osob. Cílem služeb společnosti Dismas je snížení recidivního chování a dosažení úspěšné resocializace a reintegrace. Vedle zaměstnávání těchto osob se věnují též dluhovému poradenství, orientaci v sociálních dávkách, pomocí při zprostředkování bydlení. (Dismas, ©2019)

2.3.9 Sananim

SANANIM z. ú. je nestátní neziskovou organizací, která od svého založení v r. 1990 působí v oblasti drogových závislostí. Pomáhá lidem **ohroženým závislostmi a jejich rodinám** při zvládnání životních situací. Provozuje po celé republice mnoho center, komunit. Pracuje s několika doplňkovými programy určenými pro lidi závislé, jejich rodiny, Romy a osoby v konfliktu se zákonem. Závislosti jsou závažným faktorem ovlivňujícím kriminální činnost, a tak boj s nimi je velmi důležitým krokem při snaze o resocializaci a reintegraci těch, kteří už se kvůli nim do konfliktu se zákonem dostali. Programy na boj s drogami pomáhají překonat období závislosti. Některým klientům pomáhají přežít, velké části pomáhají s reintegrací. Provozují Centrum pro osoby v konfliktu se zákonem, ve kterém **nabízejí pomoc závislým ve všech fázích trestního jednání.** Za úspěšnost programů Sananimu mluví čísla. Až 60% klientů, kteří prošli ambulantní nebo pobytovou léčbou závislosti dnes vede normální život bez drog. Za dobu existence Sananimu prošlo zařízením přes šedesát tisíc klientů. (Sananim, ©2019)

3 Faktory ovlivňující resocializaci

Často citované studie, které srovnáním skupin pachatelů neovlivňovaných takovými programy docházejí k závěru, že „Nefunguje nic“ se dají chápat také opačně, že „Funguje cokoliv“. V obou typech skupin totiž někteří pachatelé s trestnou činností přestanou. Formální intervence může, ale nemusí mít na pachatele rozhodující vliv. Významné obraty mohou proběhnout v pachatelově mysli. Jiné významné procesy probíhají v jeho vztazích k referenčním skupinám. Integraci těchto procesů lze nejlépe pochopit, když se soustředíme na životní dráhu klienta, nikoli na výsledek jednoho programu, kterým prošel. (Matoušek 2013, s. 117)

Reintegrace vyžaduje vytvoření legitimní totožnosti opřené o fakt, že člověk někam patří, je užitečný a je dobře přijímán. V různých programech jsou vytvářeny například materiální podpory, dluhové poradenství, pomáhají však jen nastavit prostředí tak, aby mohla proběhnout **žádoucí změna v životní dráze**. Rozbor životních drah takových lidí ukazuje, že úspěšná reintegrace má mnoho podob, ale vždy souvisí s rolemi, které člověk přebírá a vytváří. Reintegraci neusnadňuje fakt, že propuštěný pachatel trestného činu není pro své okolí právě zcela důvěryhodným, že svou důvěru musí teprve získávat a že to není proces nikterak jednoduchý ani rychlý. (Matoušek 2013, s. 117-118)

3.1 Zadluženost

Zadluženost a finanční problémy jsou podle analýz PMS jednou z hlavních příčin recidivy. (Rozum a kol. 2008, s. 155). Předlužení osob po výkonu trestu odnětí svobody vykazuje společné znaky, které jsou typické pro všechny kategorie zadlužených osob, ale **navíc má ještě svá specifika, projevující se tím výrazněji, čím delší byl pobyt ve výkonu trestu**. V průběhu výkonu trestu je člověk odtržen od reality života na svobodě a odtržení snadno způsobí pocit, že dluhy zůstaly venku a do věznice se nedostanou. Odsouzení často ani neví, jak dluhy řešit, či kdo všechno jsou jejich věřitelé. Pokud má člověk štěstí, snahu, podporu a vůli, může po propuštění získat dobře placenou práci. To je ale často také okamžikem, kdy se „zapomenuté“ či „vytěsněné“ dluhy ozvou. Po první výplatě často účet obestaví exekutor. Může být v tomto okamžiku častým řešením to, že si dlužník spočítá, že v případě, kdy ze mzdy nezůstane téměř

nic, je výhodnější ukončení legálního zaměstnání, jelikož se práce nevyplatí. Bývá to často tím prvním ohrožením započaté resocializace. Snadná přístupnost financí páčáním trestné činnosti je pak lákavější varianta, než legální práce bez viditelných výsledků. Propuštěný a snaživý jedinec tak může propadnout myšlenkám, že stejně už **nemá šanci se z bludného kruhu vymanit a ztrácí mnohdy svá předsevzetí a chuť do začátku nového života**. Potýká se s marností. Pro nemálo takových se zdá být snadnější smířit se s vidinou budoucnosti „chvíli venku, chvíli ve vězení“. Objektivním problémem je také fakt, který vylučuje ty, kdo byli v posledních pěti letech odsouzeni pro spáchání trestního činu majetkové či hospodářské povahy, požádat o insolvenční ochranu a mít možnost se tak oddlužit. (Štern 2010, s. 196) V současné době probíhají změny v této oblasti. Aktuálně se mění podmínky pro poskytování možnosti oddlužení. Snižuje se nezabavitelné minimum, snižuje se částka potřebná k tomu, aby soud uznal, že byla vyvinuta snaha dluhy uhradit a nezbývá než doufat, že mnoha lidem tyto snahy pomohou.

3.2 Nezaměstnanost

Právo na práci je jedním z nejstarších sociálních práv. V demokratické společnosti obsahuje možnost zvolit si práci v uspokojivých pracovních podmínkách, za přiměřenou odměnu. Právo na práci zahrnuje také právo na odpovídající přípravu na povolání. Právo na práci je prostředkem, který člověku umožňuje přístup ke zdrojům obživy, úměrné jeho schopnostem, dovednostem, zkušenostem a fyzickým možnostem. Je to také základní nástroj emancipace člověka a nástroj boje proti sociálnímu vyloučení. V ČR právo na práci podle zákona o zaměstnanosti realizují především úřady práce. Náklady úřadů práce platí stát. (Matoušek 2013, s. 160-165) O nezaměstnanost se jedná, pokud člověk, který je práci schopen a ochoten vykonávat, zaměstnání nemá. Jako kritérium ochoty pracovat se považuje spolupráce s úřadem práce či s potenciálními zaměstnavateli. **Nezaměstnaností jsou nejvíce ohroženy osoby s nízkým vzděláním**, dále pak skupiny starších osob kvalifikované pro práci v průmyslu. Existuje také tzv. skrytá nezaměstnanost, která je označením nezaměstnanosti osob, které nejsou registrovány na úřadech práce, nepracují nebo pracují bez smlouvy se zaměstnavatelem. Dlouhodobá nezaměstnanost představuje vysoké náklady pro stát. Nezaměstnanému stát poskytuje podporu v nezaměstnanosti nebo dávky státní sociální podpory, platí zdravot-

ní pojištění a přichází o daň z příjmu. **Dlouhodobá nezaměstnanost se podílí na vzniku chudoby.** Dlouhodobě nezaměstnaní ztrácí pracovní návyky, a to nejen samotné chození do práce, ale i profesní dovedností. Některým nezaměstnaným, kteří práci chápali, jako prvek osobní identity může bez zaměstnání rychle klesat sebevědomí, může docházet k rodinným problémům a dokonce k problémům psychickým. Trauma může nezaměstnaným způsobovat i nemožnost zúčastnit se masového konzumu. Hlavními strategiemi boje s nezaměstnaností jsou v našich poměrech kvalifikační a rekvalifikační programy, služby poskytované zaměstnavatelům, daňové úlevy, které mají za cíl zvýšit zaměstnanost. Před rokem 1989 u nás byla povinnost pracovat. Po roce 1989 nezaměstnanost stoupla a byla okolo 10%. (Matoušek 2003b, s. 125-126) V současné době se míra nezaměstnanosti pohybuje okolo 2,5%. Podle Kateřiny Sadílkové, generální ředitelky úřadu práce, mají zaměstnavatelé stále zájem o sezonní pracovníky a pracovníky na dělnických pozicích. **Firmám dlouhodobě chybí kvalifikovaní řemeslníci,** ale také odborníci v informačních technologiích. (České noviny, © 2019)

3.3 Záznam v rejstříku trestů

Rejstřík trestů je organizační složkou státu podřízenou Ministerstvu spravedlnosti, která má za úkol vést evidenci pravomocně odsouzených osob v celé republice. Rejstřík trestů vydává výpis, který obsahuje informace o uložených trestech dané osobě, nebo potvrdí, že u dané osoby nejsou žádné záznamy o uloženém trestu.

Záznam v Rejstříku trestů může být potíží při nástupu do nového zaměstnání. Dle článku z roku 2014 je situace po nastoupení do práce po výkonu trestu většinou velmi obtížná. Většina zaměstnavatelů v současné době hledá zájemce o práci prostřednictvím inzerátů, nejvíce na webových stránkách a jen zřídka v inzerátu není uvedeno, že **mezi podmínky pro přijetí patří rejstřík trestů bez záznamu.** V takovém případě pak nastává problém. To, že jej zaměstnavatelé vyžadují, je často zcela pochopitelné. Pro řadu lidí se záznamem tedy dveře takové společnosti zůstávají zavřené. U některých profesí je toto vyžadování dáno přímo zákonem. K policii, do nemocnice, do školy, ani k hasičům se člověk se záznamem dostat nemůže. Pokud má člověk záznam v rejstříku trestů za neplacení výživného a postaví se k situaci čelem a situaci vysvětlí,

může to mít na potenciálního zaměstnavatele jiný vliv než například záznam za spáchání loupežného přepadení. (Kutarňová, ©2019).

Osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody jsou považovány za skupinu ohroženou na trhu práce. (Sovz, ©2019) V odborné literatuře zajímavější se o tuto problematiku však nebyvají obvykle osoby se záznamem v rejstříku trestů označovány jako samostatná skupina. (Novotná 2013, s. 15-30)

Pracovní uplatnění a možnost tohoto uplatnění není tím jediným kritériem, které může ovlivnit budoucí sociální vyloučení u člověka propuštěného z výkonu trestu odnětí svobody, patří sem mnoho dalších faktorů. Bezpochyby však **je zcela zásadním faktorem pro možnost úspěšné reintegrace** a k prevenci recidivy. (Mertl 2018, s. 17-27)

Z výzkumu provedeného kolektivem autorek na téma Zaměstnávání osob po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody vyplývá, „že **největší překážkou pro osobu propuštěnou z výkonu trestu odnětí svobody je právě záznam v rejstříku trestů a jeho vliv na postavení na trhu práce je neoddiskutovatelný. O jeho zásadním významu je přesvědčena více než polovina pracovníků úřadu práce (52,3 %), která se domnívá, že je překážkou pro všechny propuštěné. Obdobně hodnotí jeho vliv přibližně 44 % vězeňských sociálních pracovníků a sociálních kurátorů. Oproti tomu se domnívá více než polovina pracovníků PMS, že se tento problém týká spíše menšího počtu propuštěných (7,5 % si dokonce myslí, že není problémem pro nikoho z nich).**“ (Zhříválová et. al, 2019, ©2019)

3.4 Vzdělání a vzdělávání

„Vzdělávání je založeno především na zásadách rovného přístupu každého státního občana České republiky nebo jiného členského státu Evropské unie ke vzdělávání bez jakékoli diskriminace z důvodu rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, víry a náboženství, národnosti, etnického nebo sociálního původu, majetku, rodu a zdravotního stavu nebo jiného postavení občana.“ (NUV, ©2019)

Úkolem vzdělávání je rozvoj člověka v sociálních i poznávacích oblastech, rozvoj mravních a duchovních hodnot nejen pro občanský a osobní život, ale také pro výkon povolání. „*Zejména má být prostředkem k získání všeobecného vzdělání, k pochopení uplatňování demokracie a právního státu, základních lidských práv a svobod spolu s odpovědností a smyslem pro sociální soudržnost. Vzdělávání má za cíl*

pomoci k chápání a uplatňování principu rovnosti mužů a žen ve společnosti. Utváří vědomí národní a státní příslušnosti a respektu k etnické, národnostní, kulturní, jazykové a náboženské identitě každého.“ Vzdělávání také pomáhá poznávat světové i evropské hodnoty a zvyky, chápat a osvojovat si zásady, které vychází z evropské integrace a v neposlední řadě prostřednictvím vzdělávání člověk získává znalosti o životním prostředí a jeho ochraně. (NUV, ©2019)

Pro naši práci jsou důležité milníky, jako je dosažení základního vzdělání, získání výučního listu, maturitního vysvědčení, nebo vysokoškolského diplomu.

3.5 Závislosti

Závislosti jsou slovníkem vykládány jako stavy, ve kterých člověk není schopen obejít se bez určité látky, má fyzickou, psychickou i sociální stránku. V medicínském kontextu se jedná o syndrom závislosti. Ne každé užívání látky musí nutně k závislosti vést. Mezi mladými lidmi žijícími **ve velkých městech je experimentování s drogami velmi rozšířené**. Problémové užívání drog má obvykle sociální i psychické důsledky, které jsou okolím zřetelně pozorovatelné. Závislost je stavem, kdy se osoba bez dané látky neumí obejít. Pro její získání a opětovné uvedení do příjemného stavu, což je její prioritou, je ochotna podřít většinu jiných hodnot. Fyzickou část závislosti je možné při léčbě zvládnout během dvou týdnů, psychickou lze zvládnout intenzivní léčbou v protidrogové komunitě, ale složku sociální je těžké ovlivnit. V této části má roli sociální prostředí, a pokud je člověk v prostředí, v němž je považováno za normální a běžné drogu brát, je těžké odolat. Tuto závislost je možné odstranit jen následnou a dlouhodobou péčí. (Matoušek 2003b, s. 270).

Problematika kriminality spojené se zneužíváním drog, pod jejich vlivem, jejich distribucí i výrobou je v centru pozornosti naší společnosti již mnoho let a přes společné snahy všech zapojených orgánů- trestně právních zvlášť- se tuto problematiku nedaří uspokojivě vyřešit. Zneužívání drog, jakožto jeden z velmi závažných sociálně patologických jevů, se neustále rozšiřuje a osob závislých a těch, kteří jsou drogovou kriminalitou ohroženi, postiženi či přinejmenším zneklidňováni přibývá. (Marešová 2003, s. 7)

VŠČR má vypracované soubory protidrogových opatření, do nichž patří **maximální bránění průniku omamných a psychotropních látek do vězeňských objektů**

a eliminace jejich zneužívání vězni, vytvoření funkčního systému zacházení s drogově závislými osobami ve výkonu trestu a tím především motivovat drogově závislé vězně k tomu, aby se uvědoměle zbavovali svých závislostí a rozvíjení systému prevence, který zabrání vězňům dosud drogy neužívajícím v infikování drogovou závislostí (Marešová 2003, s. 8) V rámci těchto opatření a v souladu se stanovenými úkoly GŘ VS ČR jsou zřizovány Bezdrogové zóny pro odsouzené. V takových oddílech jsou ubytováni odsouzení, kteří nejsou a nebyli uživateli drog, ale lze je považovat za osoby drogami ohrožené. Přednostně jsou zde umísťováni mladí odsouzení do věku 26 let. (VSČR, © 2019).

3.6 Rodinné vazby

Rodinné vazby **mohou být velmi dobře využitelným sociálním kapitálem v procesu reintegrace**, nejedná-li se o rodinu, která strhává propuštěného k další kriminální dráze. A také má-li rodina po propuštění o svého člena vůbec zájem. Nepřijetí rodinou po propuštění z výkonu trestu je nepříjemným překvapením pro některé propuštěné. Rodinné vazby by tak měly být (ne však ve všech případech) posilovány již v době VTOS. Zde má velmi důležitý a rozhodující význam délka uloženého trestu a to, na jak dlouho byl přerušen kontakt s rodinou. Rodinné vazby jsou posilovány udržováním vnějších vztahů v rámci programu zacházení. Kontakt s rodinou je podporován a je možné udržovat kontakt nejen písemný a v podobě osobních návštěv, ale několik let již i kontakt telefonický. Telefonický kontakt je odsouzeným po schválení komisí umožněn denně dvacet minut, které není třeba vyčerpat v celku a to po dobu celého dne, od budíčku do večerky a je možno volat na 4 předem schválená telefonní čísla. (VSCR, ©2019).

3.6.1 Rozpad manželství

Rozpad manželství u trestů odnětí svobody není něčím neočekávaným. Zvláště jedná-li se o dlouhodobé tresty odnětí svobody, **dojde v mnoha případech k rozpadu manželství**, které je po právní stránce ukončeno rozvodem. Rozvodem zanikají práva i povinnosti, které k sobě manželé měli. Soud umožňuje i rozvod manželství bez zjišťování příčin jeho rozvratu. Jsou-li v manželství nezletilé děti, tak se během rozvodového řízení příslušný orgán péče o dítě stává kolizním opatrovníkem a podává

soudu zprávu o poměrech v rodině. Jestliže je otec ve výkonu trestu odnětí svobody, je zpravidla dítě svěřeno do péče matce. **Rozvod patří mezi nejvíce psychicky náročné životní situace.** Oficiálně jsou nejčastějším důvodem rozvodů udávány především příčiny jako nevěra a alkoholismus. (Matoušek 2003b, s. 192).

3.6.2 Rodičovství

Rodičovství jsou práva a povinnosti rodičů, kteří mají pečovat o dítě v oblasti jeho zdraví, tělesného a duševního rozvoje, vývoje rozumového a mravního, mají dítě chránit, udržovat s ním osobní styk, vychovávat jej, vzdělávat zastupovat jej a spravovat jeho jmění. Povinnosti jsou právům nadřazeny.

Dle čl. 3 Úmluvy o právech dítěte, má blaho dítěte přednost před povinnostmi a právy jeho rodičů – k těm je pouze přihlíženo. **Zájem rodičů je tak druhotný a ustupuje zájmu dítěte.**(Novotný et. al., 2017, s. 158)

V ustanovení v článku 32, odst. 4, říká Listina základních práv a svobod, že *„děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti od nich mohou být odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu a to na základě zákona.“* (NOZ)

3.6.3 Dětství

Primární rodina je prostředím, do kterého se člověk narodí a které významným způsobem ovlivňuje rozvoj jeho psychiky a mnohdy celý další život. Rodinné prostředí, nebo jiné prostředí, ve kterém člověk jako dítě vyrůstá, určuje, které schopnosti a vlastnosti budou ceněny a které ne a **vytváří se v něm hodnotový systém osobnosti odvislý od celkové úrovně rodičů**, nebo jiných vychovatelů. Rodina vytváří základy psychiky a ovlivňuje pohled člověka na svět. (Vágnerová 2007, s. 11) Rodina také v průběhu socializačního procesu formuje sebehodnocení a sebepojetí- od toho se odvíjí také to, jak bude v budoucnu člověk vnímat chování světa k němu samému. (Hadj Moussová 2001, s. 14)

Dětství je životní etapou, která má bezesporu vliv na celý život člověka. Dětství lze prožít šťastně a spokojeně, lze jím proplout a jsou i lidé, kteří by jej raději zapomněli. Hodnotit vlastní dětství lze subjektivně. V hodnocení spokojenosti a štěstí v tomto životním období hraje vliv velké množství faktorů. Významnou roli hraje to, zda osoba

vyrůstala v úplně rodině, zda šlo o dítě chtěné, zda byly vztahy rodičů harmonické, zda vůbec vyrůstalo v rodině, náhradní péči, u prarodičů, v ústavu, v bohatství či chudobě.

4 Výzkum

4.1 Cíl výzkumu a jeho zaměření

Cílem průzkumu bylo **zjistit, které faktory v současné době mají největší vliv na reintegraci** pachatelů trestných činů. Objevit souvislosti mezi faktory působícími na návrat osoby propuštěné po výkonu trestu na svobodu a mezi pácháním další trestné činnosti. Výzkumným šetřením by mohlo být objasněno, **proč propuštění na svobodu recidivují** a jaké je k tomu vedou pohnutky. Dále také to, proč někteří dokáží na svobodě fungovat bez potíží a jiní ne, jaké okolnosti by mohly být nápomocné tomu, aby začali žít řádný život v souladu se zákonem. Záměrem výzkumu je také poukázat na skutečnost, že společností uznané důvody vedoucí k recidivě, mohou být pouhým přežitkem. Pokud se podaří v průběhu průzkumu nalézt alespoň malé, dílčí preventivní opatření, které by mohlo být nápomocné navrátilcům při zvyšování schopnosti reintegrace do společnosti a tím pádem i snižování míry recidivy, budou tyto výstupy prezentovány v závěru bakalářské práce.

4.2 Popis cílové skupiny

Cílovou skupinou průzkumu jsou **odsouzení pachatelé trestné činnosti**, kteří ve výkonu trestu nejsou poprvé. Na tom, za jaký trestný čin byli v minulosti i nyní souzeni u výběru skupiny respondentů nezáleží. Jediným kritériem pro výběr respondentů je aktuální pobyt ve výkonu trestu odnětí svobody, a to, že se z prvního trestu zřejmě neponaučili, a že jim život ve většinové společnosti činil potíže a vrátili se tak opět k trestné činnosti. Snažili jsme se vyloučit ty, kdo se do výkonu trestu dostali sice opakovaně, ale jen ze společensky „méně závažných“ důvodů, proto byl zájem na tom, aby vyplňovali dotazník odsouzení, kteří jsou obyvateli oddílů, kam nebývají zařazováni prvně trestaní. Vzhledem k tomu, jaká existují pravidla pro zařazování do oddílů ve VTOS, předpokládáme, že na jednom oddíle vedle sebe nejsou ti, co byli odsouzeni za neplacení výživného a ti, kdo byli odsouzeni za vraždu. Pro doplnění průzkumného šetření bude proveden polostandardizovaný rozhovor s mužem, který byl již před osmnácti lety propuštěn z VTOS, vede řádný život. Je ochoten podělit se o svou zkušenost a názory na to, jak je možné zařadit se do společnosti po dlouhém trestu odnětí svobody.

4.3 Metody výzkumu

Od počátku, co jsme přemýšleli nad realizací výzkumu pro bakalářskou práci, neviděli jsme jinou možnost, jak získat co nejvíce dat, než formou dotazníkového šetření. Tato metoda má mnoho výhod, avšak bohužel také nevýhody. Za největší výhodu lze považovat nízké náklady při sběru dat a také rychlost, s jakou je možné mít vyplněná data zpět. Dotazníkovému šetření je však kladeno za nevýhodu to, že nedokáže zachytit jemné nuance, které by dokázal zachytit například rozhovor. Provádění rozhovoru s tolika odsouzenými, aby získaná data měla obecnější platnost je prakticky nemožné, proto byl zvolen anonymní dotazník vlastní konstrukce a pro doplnění informací, dokreslení problematiky ještě polostandardizovaný rozhovor s reintegrovaným a plně do společnosti zařazeným jedincem, který trestem odnětí svobody prošel a podělil se o své zkušenosti.

4.4 Výzkumné otázky

- Které faktory ovlivňují zařazení do běžného života po návratu z VTOS?
- Jaké faktory tuto reintegraci znemožňují?
- A jak lze dopomoci těmto osobám při reintegraci?

4.5 Průběh a způsob sběru dat

Tvorbě finálního dotazníku předcházelo několik přípravných fází. Nejprve jsme absolvovali několikahodinový rozhovor se sociální pracovníci ve Věznici Rýnovice. V něm jsme zjišťovali, jak je vhodné dotazník sestavit a jak formulovat otázky, aby se nevrátily prázdné, nevyplněné archy. Dotazníku předcházela pilotáž, která měla za cíl odstranit překážky a vyhnout se nepříjemným překvapením při samotném finálním šetření. O provedení pilotáže jsme požádali písemnou elektronickou zprávou ředitele věznice Rýnovice. Během několika hodin jsme obdrželi odpověď s tím, že výzkumné šetření povoluje. Dále bylo komunikováno se zástupcem vedoucího výkonu trestu. Tomu byly v krátké době předány dotazníky. Pro zajištění anonymity odevzdávaných odpovědí byla zajištěna prázdná krabice, zapečetěná tak, aby nebylo možno odevzdané dotazníky z krabice vyjmout a znemožnit tak jejich anonymitu. Po telefonu byly domluveny podrobnosti předání dotazníků. Po předložení občanského průkazu bylo umožněno

vstoupit do prostor věznice určených pro návštěvy odsouzených. Zde dotazníky vyzvedl pan major. V souvislosti s dotazníky bylo požádáno, zda by předběžný výzkum probíhal na více odděleních, aby bylo možno brát výsledky za všeobecné a nebyly zkresleny. Dále tedy byly dle dohody dotazníky rozneseny vychovatelům jednotlivých oddílů a odsouzení jimi byli požádáni o vyplnění. Dotazníky byly podle zjištěných informací vyplňovány na společenských místnostech pod dozorem vychovatelů jednotlivých oddílů a odevzdány do rukou vychovatelů, nikoliv do připravené zapečetěné krabice. Do věznice bylo dodáno 50 dotazníků a 50 se jich také vrátilo vyplněných. Vzhledem k tomu, že nebyla zachována anonymita a dotazníky si mohl kdokoliv ze zaměstnanců věznice přečíst a snadno vypátrat, kdo dotazník vyplňoval, bylo po zpracování pilotáže rozhodnuto o tom, že není možno takovýmto způsobem provést i samotné hlavní dotazníkové šetření a že je nutné zajistit respondentům anonymitu. V první řadě šlo o etický průběh výzkumu a v řadě druhé o opravdovost napsaných sdělení, u kterých se dá předpokládat, že budou otevřenější, budou-li respondenti mít jistotu, že se k jejich často intimním odpovědím nedostane nikdo jiný než výzkumník, kterému se rozhodli svými odhaleními, pomoci s průzkumem.

Následně jsme tedy vymysleli způsob, jak mít možnost ovlivnit anonymitu dotazníkového šetření. Pan ředitel byl znovu osloven se žádostí o umožnění odborné stáže ve věznici a o možnost v rámci praxe provést další šetření. Tento záměr byl panem ředitelem věznice také schválen. Po delší prodlevě, která vznikla kvůli technickým náležitostem na obou stranách, a nutnosti splnění formálních požadavků byl **v rámci odborné praxe samotný výzkum proveden.**

Dotazník byl nejprve tvořen třiceti otázkami. Bylo složité vybrat ty nejdůležitější. Některé otázky byly velmi zajímavé, ale vzhledem k náročnosti jejich zpracování a k možnému odbíhání od tématu a cíle práce byly zredukovány na finální verzi obsahující otázek dvacet jedna. Uzavřených otázek, kde má respondent možnost zvolit jednu nebo více variant je třináct, otázky polootevřené, kde je možnost svou volbu osvětlit jsou tři a otázek, kde je možné odpovědět zcela podle své vůle je pět. Z těchto pěti se však jedna týká věku respondenta a jedna jeho věku v době nástupu do prvního trestu. Zbývající tři tak dávají největší prostor pro vyjádření vlastních názorů či myšlenek.

O vyplnění dotazníků byli požádáni odsouzení na bezdrogové zóně věznice, kteří vyplňovali dotazníky v rámci dopoledního skupinového setkání a odsouzení v budově

B. Ochota zapojit se do pomoci při výzkumu byla, dle informace od terapeuta, velká. Dotazník se nesetkal s neochotou respondentů spolupracovat. Na bezdrogové zóně byla prostřednictvím terapeuta rozdána polovina dotazníků a druhá polovina z celkového počtu 54 dotazníků byla rozdána na budově B za pomoci sociální pracovnice a vychovatele. Celkem se z padesátičtyř dotazníků do zapečetěné krabice vrátilo dotazníků 47. Z bezdrogové zóny všechny, z budovy B dvacet dva. **Odsouzení vyplňovali dotazníky na kulturních místnostech samostatně.** Na vrácení dotazníků jsme nechali možnost odevzdat je do zapečetěného boxu dva dny. Jeden box byl umístěn na bezdrogové zóně, druhý na chodbě v budově B.

Z 47 dotazníků byl následně vyřazen jeden dotazník, na kterém bylo uvedeno, že se jedná o prvotrestaného. Jelikož jsou dotazníky určeny pro recidivisty, byl tento vyřazen a zpracovávalo bylo nakonec 46 kompletně vyplněných dotazníků. **N=46.**

Jelikož nás zajímal i názor osoby, jíž se do společnosti zařadit podařilo, oslovili jsme člověka, který žije v sousedství autorky práce. Jedná se o muže, který strávil ve věznicí velkou část svého života a přes to je dnes považován, celým svým okolím, za člověka reintegrovaného. Dle Hendla se kvantitativní a kvalitativní metody výkmu mohou doplňovat, neboť každá po svém přispívá k rozšiřování znalostí o člověku a jeho sociálním světě. (Hendl 2012, s. 54)

V rámci sběru dat od tohoto respondenta jsme využili polustrukturovaný rozhovor v. rozhovor pomocí návodu. (Hendl 2012, s. 174) Tento typ rozhovoru totiž umožňuje velmi výhodně využít čas a průběh interview. Návod k rozhovoru obsahoval seznam jedenácti otázek, které jsme měli zájem probrat a zároveň měl návod pomoci, aby žádné důležité téma nebylo vynecháno.

- 1) Za jaký trestný čin jste byl odsouzen?
- 2) Jak dlouho jste pobýval ve výkonu trestu odnětí svobody?
- 3) Jaký byl způsob propuštění z výkonu trestu?
- 4) Byl jste trestán jednou či opakovaně?
- 5) Jaké bylo Vaše rodinné zázemí?
- 6) Udržoval jste kontakty s rodinou či s někým blízkým?
- 7) Jaké byly Vaše první dny po propuštění na svobodu?
- 8) Co považujete za nejhorší na výkonu trestu odnětí svobody?
- 9) Měl jste problémy s hledáním zaměstnání kvůli záznamu v rejstříku trestů?

10) Co vám nejvíce pomohlo při celém procesu začleňování do společnosti?

11) Je něco, co byste doporučil lidem, kteří jsou propouštěni z výkonu trestu, aby se jim podařilo úspěšně reintegrovat?

Protože jsme nemohli předpokládat, že každému slovu bude přisuzován správný význam, tak hned na začátku schůzky, která byly dlouho připravovaná přes společné známé autorky, byl respondent dotázán na to, zda rozumí správně pojmu reintegrace, aby nedocházelo ke zkreslení. Autorka byla respondentem ujištěna, že velmi dobře ví, o čem mluví a že významu slova dobře rozumí. Samotný rozhovor probíhal v kanceláři společných přátel respondenta a autorky. Schůzka trvala 25 minut, samotný rozhovor necelou čtvrt hodinu. Během této doby se autorka snažila držet zásad efektivního rozhovoru tak, jak uvádí Hendl (Hendl 2012, s. 172), mezi něž patří příprava na rozhovor, zohlednění účelu rozhovoru, co nejjasnější formulace otázek, zohlednění časových možností dotazovaného, vytvoření vztahu vzájemné důvěry pomocí vstřícnosti a zájmu. Při následné analýze dat získaných z rozhovoru jsme použili přepis audio nahrávky do textu. Audionahrávka nám pomohla vrátit se přímo do času rozhovoru, lépe se naladit na participanta při následném komentování.

4.6 Popis sebraných dat

Otázka č. 1 – Váš věk: Ze získaných dat plyne, že nejmladším dotazovaným byl muž ve věku 19 let a nejstarším pak devětapadesáti letý. Mezi nejmladším a nejstarším odpovídajícím tak byl věkový rozdíl 40 let. **Nejvíce respondentů vzešlo z věkové skupiny mezi 36 a 45 rokem,** těch bylo 18, další nejvíce zastoupenou skupinou byli respondenti mezi 26 a 35 lety, kterých bylo 13 a následovala věková skupina 46- 55 let se sedmi respondenty, poté skupina nejmladších o čtyřech respondentech a nejstarším se třemi zástupci. Dle dat ze statistické ročenky (Statistická ročenka VS 2018) je v českých věznicích stav odsouzených mužů a jejich rozdělení do věkových skupin obdobné a odpovídající našemu vzorku. Nejvíce zastoupenou skupinou jsou odsouzení muži ve věku 26-45 let.

Respondent, který poskytl rozhovor, strávil ve výkonu trestu odnětí svobody deset let života. Pobýval tam mezi dvaadvacátým a dvaatřicátým rokem života.

Otázka č. 2 – Dosažené vzdělání: Bylo možno vybrat si jednu z následujících nabídek: základní vzdělání, vyučení, středoškolské vzdělání, vyšší odborné

a vysokoškolské. Variantu základní vzdělání si vybralo 15 respondentů, vyučených bylo 23, středoškolské vzdělání uvedlo 8 dotazovaných a 1 uvedl vzdělání vysokoškolské. Způsob, kterým byl vyplněn dotazník, ve kterém bylo uvedeno vysokoškolské vzdělání, žádným způsobem nenaznačuje to, že by šlo například jen o vtip někoho, kdo uvedené vzdělání nemá. Nejvíce tedy bylo ve vzorku respondentů, kteří dosáhli na výuční list. Po nich byla nejvíce zastoupenou skupinou ta, kde byly osoby, které měly vzdělání základní. V jednom případě přidal respondent další variantu a to osmou třídu zvláštní školy a v dalším případě měl respondent ještě potřebu svou odpověď doplnit o další vysvětlení a to, že nejprve studoval střední školy, kterou nedokončil a následně byl v učebním oboru, který nedokončil též.

Z rozhovoru nevíme, jaké dokončené vzdělání má participant. V rozhovoru však říká, když mluví o svém vzoru: „ *Byl chytrý, vzdělaný, byl mi vzorem. Věděl jsem, že nikdy nebudu jako on, jelikož v mládí co se zanedbá se školou, jde pak už jen těžko dohnat*“

Otázka č. 3 - Rodinný stav: Za svobodného se označilo 33 respondentů, za ženaté se označili 3 a zbytek – tedy 10 dotázaných označilo za svůj stav rozvedený. Několik respondentů doplnilo do dotazníku i další informace. Dva svobodní doplnili, že mají vážný vztah a jeden rozvedený dopsal, že byl rozveden ve výkonu trestu po třináctiletém manželství. **Rozvod je častým jevem v době výkonu trestu odnětí svobody.** Podle dat získaných na veřejně přístupných stránkách Českého statistického úřadu je v běžné populaci mezi muži 48% ženatých. Ve vzorku respondentů je ženatých pouze 7% mužů.

Z rozhovoru s participantem vyplývá, že v době spáchání trestného činu, za který byl odsouzen, byl svobodný, v průběhu vazby se oženil a v průběhu výkonu trestu byl rozveden.

Otázka č. 4 – V jaké rodině jste vyrůstal?: Bylo dáno 6 možností odpovědi na tuto otázku. **S oběma rodiči vyrůstalo 24, tedy více než polovina tázaných.** Další 13 respondentů uvedlo, že vyrůstali pouze s matkou, další dva dotazovaní vyrůstali jen s prarodiči. Další tři vyrůstali s otcem, jeden z nich následně v ústavní výchově. Zbylí dotazovaní vyrůstali v ústavní péči. Za zajímavé považujeme zjištění, že více než polovina dotázaných vyrůstala v rodině s oběma rodiči. Méně překvapivým pak je, že **nemálo dotázaných vyrůstala v ústavní péči.**

Otázka č. 5 – Jak hodnotíte své dětství?: Z možností, které dotazník nabízel vybralo **32 dotázaných, že své dětství hodnotí jako šťastné a spokojené,** 8 že se nevymykalo dětství ostatních vrstevníků a **pouze 7 dotázaných vidí své dětství jako nepěkné,** nemají na něj pěkné vzpomínky. Výsledek této otázky byl překvapivým zjištěním. Jelikož je však toto hodnocení velmi subjektivní, nemusí se vůbec zakládat na objektivních faktech a je možné, že si mnoho lidí své dětství ve vzpomínkách idealizuje. Nejinak tomu může být u vzorku respondentů.

Dětství respondenta účastníčoho se výzkumného rozhovoru podle jeho slov i přes to, že žil s oběma rodiči, nebylo zdaleka idylické. Má na dětství velmi zlé vzpomínky. Z rozhovoru uvádíme: *„Bydlel jsem jako malý v garsonce s matkou, otcem, babičkou a sestrou. Otec byl denně v hospodě, vracel se pozdě domů, matka se o nás nestarala, snažila se tátu vždy jen naštvat a nás vyhodit před barák a domů si tahala jiného chlapa.“*

Otázka č. 6 – Máte s někým z rodiny kontakt? Pokud ano, jaký?: Z odpovědí vyplývá, že **naprostá většina respondentů nějakým způsobem udržuje vztahy s někým z rodiny.** Pouze 4 odsouzení neudržují vztahy s nikým. 29 z nich má kromě jiného i návštěvy osobní a ze zbývajících třinácti, kteří nemají návštěvy osobní, je jeden pouze v kontaktu písemném, dva pouze v telefonickém a ostatních 10 se snaží udržovat vnější vztahy formou písemnou i telefonickou. Z 29 dotázaných, za kterými jezdí osobní návštěvy, ještě 7 uvedlo, že kromě osobních návštěv udržují kontakt pomocí telefonu a 18 využívá všechny možné formy kontaktu s někým z rodiny.

Z těch, kteří vyrůstali s oběma rodiči, označilo své dětství za šťastné a spokojené 17 z celkového počtu 24 respondentů, 4 uvedli, že se nevymykalo dětství jejich vrstevníků a 3 odpověděli, že na své dětství nemají pěkné vzpomínky. Z těchto třech jen jeden udržuje alespoň písemný kontakt s někým z rodiny. Ostatní nikoli. **Ze sedmnácti dotázaných, kteří vyrůstali v úplné rodině a k tomu své dětství velmi pozitivně hodnotili, udržují všichni bez výjimky kontakt s rodinou.** A to dokonce každý minimálně dvěma způsoby ze tří – písemný kontakt, telefonický nebo osobní návštěvy. 9 z těch, kteří vyrůstali pouze s matkou, hodnotí své dětství jako šťastné a spokojené. Pouze jeden z 13 uvádí dětství jako běžné a 3 na dětství nevzpomínají rádi. Z devíti, kteří označili dětství pozitivně, mají všichni trvalý kontakt s rodinou, jen dva nemají osobní návštěvy, ostatní ano. Z těchto třinácti pouze jeden uvedl, že neudržuje s rodinou kontakty vůbec žádné. 2 dotázaní, kteří žili pouze s prarodiči, tak jeden udržuje vztahy s rodinou,

druhý vůbec. 3 respondenti, kteří vyrůstali s otcem, tak jeden z nich následně v ústavní výchově. Všichni tři udržují kontakt s někým z rodiny, ať už jakoukoli formou. Poslední skupinou respondentů jsou ti, co vyrůstali v ústavní péči. Dva z nich hodnotí dětství velmi pozitivně, což se zdá být paradoxní, když zároveň jeden z nich uvádí, že žil nejprve s oběma rodiči, poté s matkou, pak s prarodiči a nakonec skončil v ústavní péči. Přes to všechno udržuje s někým z rodiny kontakt písemný, telefonický i formou osobních návštěv-stejně jako ostatní tři respondenti vyrůstající v ústavní péči. Dotazovaný, který odpovídá, že prošel od běžné úplné rodiny až do ústavní péče je týž, který nejprve studoval střední školu, kterou po třech letech opustil, poté rok chodil do učení a nakonec skočil se základním vzděláním.

Od participanta víme, že neměl v průběhu výkonu trestu kontakt s nikým z rodiny. Až po osmi letech se pomocí korespondence urovnal jeho vztah se sestrou. Jinak od chvíle, kdy se s ním po roce a měsíci ve výkonu trestu rozvedla manželka, neměl kontakt s žádným rodinným příslušníkem.

Otázka č. 7 – Měly na Vaši trestnou činnost vliv drogy nebo alkohol?: Tato otázka se tázala na to, zda na trestnou činnost respondentů měly vliv drogy nebo alkohol a jako odpověď byly nabízeny možnosti ano, ne, užíval jsem drogy(alkohol) pouze „re-kreačně“ a nikdy jsem drogy (alkohol) neužíval. **Že tomu tak nebylo, označilo 11 dotazovaných**, dalších 30 dotazovaných uvedlo, že na jejich trestnou činnost drogy nebo alkohol měly vliv a uvedli, že alkohol či drogy užívali příležitostně, nicméně to nedávali do souvislosti se svou trestnou činností. **Ani jeden z dotázaných si nevybral možnost, že alkohol nebo drogy nikdy neužil.**

Otázka č. 8 – Jak jste si obstarával peníze potřebné pro život před výkonem trestu?: Následující výčet vypovídá o způsobu obstarávání finančních prostředků před výkonem trestu. 14 osob uvedlo, že si prostředky pro život obstarávali pouze legálním zaměstnáním, další čtyři měli ještě další zdroj a to při pracovní smlouvě ještě další práci bez pracovní smlouvy a jeden si přivydělával jako osoba samostatně výdělečně činná. Vzhledem k tomu, že do kolonky jiné doplnil ještě výrobu drog, je na posouzení, jak samostatně výdělečná činnost byla činností v souladu se zákonem. **4 osoby uvedly jako hlavní zdroj příjmů práci „na černo“, 8 dotázaných nepracovalo, ale bylo v evidenci úřadu práce, dva pracovali jako živnostníci a zbývajících 13 připustilo, že se živilo pouze činností za hranicí právních norem, tedy trestnou činností.**

V několika případech i u těch, kdo měli jako hlavní zdroj zaměstnání nebo podnikání bylo doplněno „prodej drog, výroba drog.“

Otázka č. 9 – V kolika letech jste byl poprvé odsouzen k výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody?: V této otázce každý odsouzený doplnil pouze číslo, ze kterého jsme vypočítali průměr. Průměrný věk prvního odsouzení k nepodmíněnému trestu odnětí svobody tak byl u dotazovaných **22 let**.

Toto číslo přesně kopíruje i věk, kdy byl odsouzen participant. Byl odsouzen ve věku 22 let.

Otázka č. 10 – Co bylo u Vás důvodem, že jste zase tady?: Dále měli dotazovaní možnost napsat svůj názor na to, proč jsou opět ve výkonu trestu odnětí svobody a jaký je tedy důvod recidivy z jejich pohledu. Budou zde uvedeny jen odpovědi s jistou vypovídající hodnotou, odpovědi jako „nic“ a „všechno“ budou vynechány. „Porušil jsem podmínku tím, že jsem fetoval a chlastal, potřeba peněz, pomoc kamarádovi, bral jsem spravedlnost do vlastních rukou, neměl jsem peníze, potřeboval jsem peníze na drogy, ženy, automaty, oblečení jídlo a kde spát, porušení podmínky, **prodej drog** – několikrát se opakující (4x), **alkohol** (12x), nervy, fet, krádeže, drogy, řízení bez řidičáku, alkohol, hodně práce, stres, exekuce, finance, drogy, neměl jsem kde bydlet, **drogy**, úvěrový podvod, někoho jsem zabil, rvačka, **drogy**, **vztahy s rodinou**, **peníze**, **drogy**, **nemoc a ztráta zaměstnání**. Následovaly i jiné odpovědi: hloupost, jsem debil, neuměl jsem se ovládat, špatné rozhodnutí v mém životě, nezvládnutá agrese a blbost, zkrat v jednání a **vliv léků psychofarmak a alkoholu** – ovlivnilo mi to myšlení a jednal jsem špatně a poslední porušení dohledu probační a mediační služby - po 44 měsících úspěšného dohledu přestal docházet na PMS – dohled byl na 46 měsíců.

Zde by bylo možné předcházející výčet příčin rozdělit na **příčiny vnitřní a vnější**. Je mnohdy patrné, že dotazovaní **nechápu své selhání jako selhání vlastní, ale přičítají to za vinu vnějším okolnostem**.

Otázka č. 11 – Dostal jste se do situace, že jste chtěl práci a nechtěli Vás zaměstnat pouze z důvodu Vaší trestní minulosti? (Záznam v Rejstříku trestů): Na to, zda se dotazovaní v minulosti setkali s odmítnutím v možném zaměstnání pouze z důvodu záznamu v rejstříku trestů, odpovídá **polovina ano**, 17 ne, 3 si takovou situaci nevybavují a další tři se to ani nepokoušeli zjišťovat.

Podobná otázka: „*stalo se Vám někdy, že vás nechtěli přijmout v zaměstnání o které jste se ucházel kvůli vašemu záznamu v rejstříku trestů?*“, zazněla i při rozhovoru. Participant odpověděl, že se mu něco takového stalo, nevadilo mu to však, jelikož věděl, že najde jinou práci, kde to vadit nebude.

Otázka č. 12 – Jak jste byl propuštěn z předchozího trestu?: Další otázka směřovala k propuštění z předchozího výkonu trestu odnětí svobody. Respondenti měli možnost vybrat si ze tří možností- pevný výstup, podmíněčné propuštění, nebo podmíněčné propuštění s dohledem. **28 ukončilo předchozí trest pevným výstupem**, 11 bylo propuštěno s podmínkou a zbylí s podmínkou a ještě dohledem.

Z provedeného rozhovoru víme, že participant opouštěl věznicí na podmíněčné propuštění a nevycházel tedy přes výstupní oddělení.

Otázka č. 13 – Prošel jste při výstupu „předvýstupním oddělením?: Dále jsme se dotazovali, zda respondent před posledním výstupem ať již byl trest ukončen jakýmkoli z předchozích způsobů, prošel „předvýstupním oddělením“. **Z celého vzorku 46 respondentů pouze 3 sdělili, že prošli tímto specializovaným oddělením.** Tito tři byli všichni z minulého trestu propuštěni až na samém konci trvání trestu – na pevný výstup, dvěma bylo v době odsouzení k prvnímu trestu 22 a třetímu 25 let.

Zde se nabízí otázka: **proč?** Mezi důvody, proč nebyl odsouzený při propouštění na specializovaném výstupním oddělení může spadat nejen potíž s kapacitou těchto oddělení, ale také to, že sami odsouzení často nemají o takové umístění zájem. **Jsou po dlouhou dobu na svém oddíle, kde mají navázány vztahy, jsou zde zvyklí a nemají chuť něco na zbytek trestu měnit. Dalším důvodem může být také to, že na „velkém“ oddíle je odsouzený do značné míry anonymní-** je zde umístěno třeba 40-50 odsouzených, zatímco na malém, specializovaném oddíle třeba jen odsouzených 12 a odsouzení zde jsou daleko více „na očích“.

Otázka č. 14 – Má na Vás výkon trestu odnětí svobody nějaký pozitivní vliv? Pokud ano, uveďte jaký: 30:16 takový je poměr mezi těmi, podle kterých na ně samotné má výkon trestu pozitivní vliv a těmi, kdo jsou přesvědčeni o opaku. Ti, kdo odpověděli ano na otázku, zda si myslí, že na ně má VTOS pozitivní vliv, měli možnost ke svému tvrzení doplnit, proč to tak cítí, či co konkrétně je pro ně pozitivním přínosem výkonu trestu. Zde jsme předpokládali, že budou případné odpovědi velmi rozmanité a pro přesnost uvedeme všechny poskytnuté odpovědi i ty, ze kterých je patrné, že nejsou přílehou odpovědi na otázku. Za pozitivní vliv bylo uváděno toto:

- „už nikdy“,
- „začal jsem tady poprvé v životě pracovat a je to ok“,
- „pracuji“,
- „práce, mimo věznici, vycházky, vyučení“,
- „poznání rozdílných povah lidí, co tu jsou“,
- „uvědomím si věci, které jsem dělal špatně“,
- „změnil jsem se k lepšímu“,
- „utřídění myšlenek, srovnání priorit“,
- „klid“,
- „neužívám alkohol“, „nefetuju“, „přestal jsem užívat drogy“,
- „je to pro mne mě ponaučení, že se nechci vrátit“,
- „cítím se tu důležitý“,
- „neberu drogy“,
- „zařazení do společnosti“,
- „nechci pít a brát drogy“,
- „mám nové přátele“,
- „jsem na toxičce a pracuji na své drogové závislosti“,
- „určitě jsem si srovnal priority“,
- „hodně věcí nyní vnímám jinak“,
- „vážím si více rodiny, svobody, možností, mám se více rád“,
- „budu mít hezkou postavu a vzdělávám se“,
- „tento trest na toxi mi opravdu otevřel oči, protože tady se mnou pracujou odborníci, kdežto jinde na oddíle jen ležíte a čekáte na výstup“.

Podobná otázka, ale opačně položená zazněla i při rozhovoru s participantem. Zeptali jsme se, co na výkonu trestu považoval za nejhorší. Z odpovědi je zřejmé, že nejhorší pro něj byl monotónní čas plynoucí stále stejně a dnes hodnotí toto období tak, že mu na něj schází vzpomínky.

Otázka č. 15 – Vnímáte smysl Vaší nápravy v Programu zacházení?:
 16 odpovědí ano a 13 spíše ano na otázku, zda odsouzený vnímá smysl své nápravy v programu zacházení oproti sedmi respondentům, kteří jej spíše nevnímají a deseti, kteří smysl nápravy v programu zacházení nevidí vůbec. **Programu zacházení je přitom ve věznicích přikládán velký význam, ale jsou známy i jeho možnosti a limity.**

Otázka č. 16 – Čemu se v rámci Programu zacházení věnujete? (možnost vybrat více možností): Na následující otázku, týkající se toho, jaké činnosti se odsouzený v rámci programu zacházení věnuje, bylo možné zaškrtnout i více možností. V následujícím grafu je vidět, že se každý dotazovaný odsouzený věnuje minimálně dvěma aktivitám programu zacházení. Nejvíce zastoupené jsou **aktivity pracovní**, které těsně následují **aktivity zájmové**. Vzdělávacích aktivit se účastní méně než polovina dotázaných a aktivitám speciálně výchovným či **budování vnějších vztahů se věnuje méně než každý čtvrtý odsouzený ze vzorku**. V kolonce „jiné“ se objevily odpovědi jako psychoterapeutické skupiny, které je možné přiřadit k aktivitám speciálně vzdělávacím, ekonomické- finanční gramotnost, již lze zařadit do skupiny vzdělávacích aktivit a dvakrát se zde objevily duchovní aktivity v podobě návštěv katolických mší svatých.

Otázka č. 17 Jste ve výkonu trestu zaměstnán? Pokud ne, proč tomu tak je?: Dále měli dotazovaní odpovídat na otázku zaměstnání ve věznici a to zda jsou pracovní zařazení či nikoliv a pokud ne, tak jaký je důvod, že nejsou. **Téměř polovina dotazovaných je ve VTOS pracovní zařazena**, těsně nadpoloviční většina zařazena není a z možnosti doplnění vyplývají důvody. Naprostá většina pracovní nezařazených - celkem 16 z nich se účastní ochranné léčby na protitoxikomanickém oddělení, které možnost práce nenabízí. Další nejsou zařazení z důvodu nemoci, nebo na zařazení čekají. Pouze jeden odpověděl, že nebyl komisí doporučen k zařazení do práce.

Participant byl po většinu času ve věznici zaměstnán. Pracoval na údržbě, kde se naučil nejen pracovním návykům, ale mzda mu i přes to, že nebyla vysoká pomohla umořit většinu dluhů spojených s vazebním stíháním a trestem odnětí svobody. Po propuštění pokračoval v práci s podobným zaměřením a pracovní zkušenosti získané v době výkonu trestu mu pomohly při získávání zaměstnání.

Otázka č. 18 – Máte nějaké plány do budoucna? Pokud ano, vypiště: Dále jsme se zajímali o budoucnost respondentů a plány odsouzených směřující do budoucna. **12 dotázaných nemá do budoucna plány žádné**, přitom pouze dva z nich neudržují s nikým kontakt. Ostatní plány mají a někteří se o své plány podělili. Nejčastějšími doplňujícími odpověďmi jsou „**začít nový život**, vrátit se k přítelkyni, strat se o rodinu“ a velmi častým je zde vyslovený cíl nepokračovat v konzumaci drog. Doslovně: „vrátit se k dětem, k přítelkyni, vzít si ji a **už nic nepokazit**, odstěhovat se z města, kde jsem žil a začít nový život, už se konečně usadit, být s rodinou, realizaci

bezúhonného života v této společnosti se všemi konvenčně stanovenými pravidly, mám sny a cíle a motivaci, věřím si, že vše dokážu, **založit novou rodinu, mít ženu, děti, dům, práci**, insolvence, **vlastní bydlení**, rodina, **rozšíření vzdělání- rekvalifikace**, dál pracovat a budovat vše od začátku, práce, rodina zábava, záliby. Práce a bezproblémový (bezúhonný) život, vrátit se zpátky do práce, splácet dluhy a postarat se o rodinu, být co nejvíce v kontaktu se synem a později ho získat do své péče, **navrátit se do společnosti**, pracovat cestovat a taky zase jednou milovat někoho znova, pracovat v zahraničí, neboť zde to nebude vzhledem k mé kriminalitě možné, **nezačít fetovat, normálně žít**, pracovat, klidný život, žít řádný život, zaopatřit rodinu, jen už nejít do výkonu trestu, jsem už na to starý, žít s rodinou, žít už v klidu, cestovat po světě, rodina cestování, **pracovat v oboru vyučení, udělat za mou minulostí tlustou čáru a začít od znova**, chci normálně žít, chci si založit vlastní rodinu děti a chci spokojeně žít, nastoupit do zaměstnání a usadit se, rodina, ženskou, rodinu, děti, cestování, šetřit peníze a něco hezkého si koupit.“

Otázka č. 19 – Plánujete po propuštění navázat kontakt s nějakou organizací, která Vám může pomoci? Pokud ano tak s čím by Vám mohla pomoci? Případně uveďte organizaci, se kterou budete spolupracovat: Na tento dotaz odpovědělo velké množství a to 15 dotázaných, že **nic takového v plánu nemají**. Jen tři uvedli, že mají zájem o **kontakt s konkrétní organizací**- jeden s katolickou církví, dále s Člověkem v tísní ohledně insolvence a poslední se společností DP-Work ohledně zaměstnání. Mimo to uvažuje o využití služeb organizace po propuštění 15 osob z důvodu pomoci s navázáním kontaktu s rodinou, 12 chce pomoci se získáním zaměstnání, 5 má zájem o rekvalifikaci, 2 by využili pomoc s vyřizováním záležitostí na úřadech, 6 by rádo využilo pomoci při nalezení vhodného bydlení, 10 by chtělo pomoci s vyřešením dluhů a finanční situace.

Otázka č. 20 – Máte nějaké obavy z návratu do společnosti? Pokud ano, jaké?: Obavy týkající se návratu do společnosti po opuštění bran věznice **nemá 29 oslovených**. Zbylí dotázaní obavy mají a měli možnost uvést, o jaké obavy konkrétně se jedná. Časté byly obavy z toho, že se vrátí ke svým starým kamarádům a **spadnou do starých kolejí**, z toho, že se vrátí do takového kolektivu, že začnou **opět fetovat a krást**, ale nechtějí to, další mají obavy **z bydlení**, z rasismu, z toho, **jak se bude dívat okolí na to, co provedli** a jak se to opět dotkne rodiny bývalé přítelkyně, strach z lidí z drogového prostředí, další mají strach z toho, že **nebudou schopni splácet své dluhy**

a zároveň normálně žít, strach z toho, že opět vezmou pervitin a přijdou o vše při gamblerství a že zklamou opět i sami sebe, z toho, že venku bude vše jinak a že tam nebudou mít nikoho, z reintegrace své osoby z pohledu společnosti, z drog, z toho, že to přítelkyně nevydrží a zůstanou sami a bez dětí, **z dluhové pasti**, z toho, že už nikdy neuvidí své děti, z toho, **že zase skončí na ulici**.

Otázka č. 21 – Co by jste si přáli na sobě změnit? Prosím vypište: Tato otázka byla zcela otevřená a respondenti měli možnost napsat, co je napadne při otázce, co by si na sobě přáli změnit. Vybíráme zde odpovědi, které mohou mít vypovídající hodnotu. Vynecháme odpovědi, kde uváděli nic neříkající slova „nic“ a „všechno“.

„Chtěl bych změnit minulost, abych mohl začít jinak a lépe.“ Přál bych si, kdyby šlo změnit minulost, teď jsem ale přesvědčen, že jsem tu zbytečně a chci to dokázat“, „**Nechci brát drogy**“, „Chtěl bych být trpělivý, otevřený“, „**Nebrat drogy a umět říct NE**“, „Umět věci dotáhnout do konce“, „Všechno, styl mého života byl na houby“, „Chtěl bych být bílejší“, „Chování, vystupování a to se mi zatím daří díky pobytu na toxu“, „Mé špatné emoce, problematiku s drogami a také to, že jsem lehce ovlivnitelný“, „Nyní již nic, jsem spokojený sám se sebou“, „Mít lepší život než dříve“, „Jsem spokojený“, „Barvu pleti“, „Abych se už nedostal sem, do tohoto prostředí“, „ Nyní již nic“, „Můj postoj k trestné činnosti“, „**Uvědomit si věci, které jsem dělal špatně**“, „**Život bez alkoholu**“, „ Být hlavně soběstačný a jít si za svým cílem- za čímkoli“, „ Abych neodkládal věci, které se dají řešit“, „**Mít silnější vůli**“, „**Přestat s alkoholem, být více s rodinou a chodit do práce**“, „Vzhledem k tomu, že jsem byl vychován a veden rodiči ke slušnosti, poctivosti a pracovitosti, mám své morální zásady, úctu ke starším a slušným lidem se v tomto nebudu měnit. Změním akorát můj vztah k alkoholu. Jsem odhodlaný abstinovat“, „Fetování“, „Vážít si více svého života, protože jsem ve výkonu trestu po osmé a mám toho plné zuby“, „Být pokorný“, „ **Nechci pít a brát drogy, chci žít normálně a strat se o rodinu**“, „Nepít alkohol, který mě dostal do vězení“, „Svůj zdravotní stav“, „Na sobě bych neměnil nic, pouze na způsobu života“,

5 Vyhodnocení výzkumných otázek

Cílem bakalářské práce bylo odhalit faktory, které ovlivňují reintegraci osob právě propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody. Cílem bylo především tyto faktory nalézt a následně interpretovat v závěru této práce.

Ke správnému vyhodnocení jsme si stanovili tři výzkumné otázky:

- Které faktory ovlivňují zařazení do běžného života po návratu z VTOS?
- Jaké faktory tuto reintegraci znemožňují?
- A jak lze dopomoci těmto osobám při reintegraci?

Odpovědi jsme následně shrnuli v této kapitole bakalářské práce.

Které faktory ovlivňují zařazení do běžného života po návratu z VTOS?

Mezi faktory, které pozitivně ovlivňují zařazení do běžného života po VTOS řadíme navázání kontaktu s organizací, která zajišťuje postpenitenciární péči propuštěným osobám. Tuto skutečnost potvrzují výsledky průzkumu, kde se většina respondentů shoduje na tom, že po výkonu trestu hodlají vyhledat zařízení, které jim dopomůže s reintegrací do většinové společnosti. Mezi takovou dopomocnou „organizací“ řadíme také rodinu propuštěného. Až 15 z celkového počtu dotázaných odpovědělo, že po výkonu trestu chtějí obnovit kontakt s rodinou, která by jim mohla poskytnout možnosti překročit minulost.

Mezi další faktory podporující reintegraci a ovlivňující zařazení do běžného života můžeme též zařadit budoucí plány odsouzených osob. V jasně vymezených plánech do budoucna se nachází právě ta potřebná motivace k tomu vést řádný a bezúhonný život. Tato skutečnost se promítla i v odpovědích respondentů, pouze **12 z celkového počtu 46 respondentů** dotázaných nemá žádné plány do budoucna a 2 z nich neudrží s nikým kontakt. Toto číslo však může být následkem toho, že nemají potřebu vypovídat se na papír dotazníkového šetření, ve skutečnosti však nějaké plány mají. Většina dotázaných ovšem uvedla jasně definované sny a přání, které by rádi po propuštění zrealizovali.

Pozitivním faktorem je také zaměstnávání odsouzených ve VTOS. Z našeho pohledu jde především o to, že **nedojde ke ztrátě pracovních návyků** a současně, že dojde ke snížení psychické zátěže, která je na jedince ve výkonu trestu kladena. Od-

souzený přestává být pasivním příjemcem trestně právního opatření, které na něj bylo uvaleno, ale také se na svém trestu podílí vytvářením hmotných statků pro společnost a současně se na svém výkonu trestu podílejí finančně. Je zde také možnost řešit alespoň některé své dluhy již při pobytu ve výkonu trestu odnětí svobody.

Není možné vynechat i skutečnost, zda výkon trestu má na odsouzené pozitivní vliv. Průzkumem bylo prokázáno, že odsouzení vnímají, že trest na ně působí spíše pozitivně a v uloženém trestu shledávají pozitiva pro jejich budoucí nápravu.

V neposlední řadě je to právě program zacházení, který by měl odsouzené připravit na možnost výstupu z výkonu trestu a zefektivnit samotný proces reintegrace. Což opět, ne však příliš přesvědčivě, potvrzuje průzkum, kdy těsně nadpoloviční většina dotázaných vnímá, že tento program má svůj význam a smysl.

Jaké faktory reintegraci znemožňují?

Mezi faktory, které mohou negativně ovlivňovat proces začleňování u osob propuštěných z VTOS řadíme **samotné obavy z návratu do společnosti**. Jak ukázaly výsledky průzkumu, mezi nejčastější obavy respondenti zařadili obavu z návratu ke staré a závadové skupině přátel, strach ze stigmatizace ze strany společnosti a těžko zbavitelné nálepky kriminálního. Současně oslovené respondenty trápil fakt, jaký dopad měla jeho trestná činnost na rodinu.

Dalším faktorem znesnadňujícím reintegraci je **záznam v rejstříku trestů**. Výsledky průzkumu toto tvrzení podporují, většina respondentů má zkušenost s odmítnutím ze strany zaměstnavatele, a to právě z důvodu záznamu v rejstříku trestu.

Absence náhledu na svou trestní minulost, kvalifikace trestného činu, věk, dosažené vzdělání, které není ve VTOS prohlubováno, absence kontaktů s rodinou a blízkými, žádné plány do budoucna, **odmítnutí postpenitenciární péče** a ztráta pracovních návyků u odsouzených, kteří nejsou zařazeni do pracovního procesu ve výkonu trestu, což současně vede ke ztrátě kvalifikace.

Současně musíme podotknout, že z našeho průzkumu nevyplývá, že by rodinné zázemí mělo zásadní vliv na páchaní trestných činů, přesto, že odborné publikace se více méně shodují na tom, že problémy v primární rodině mohou jedince formovat, a to především v negativním slova smyslu. Průzkum ukázal, že většina dotázaných pochází z úplné rodiny a současně většina vnímá své dětství za šťastné a spokojené. I ti, kteří vyrůstali pouze s jedním z rodičů nebo v náhradní rodinné péči či péči ústavní,

považují své dětství za zcela standardní. Může se však jednat o zcela běžný jev a to idealizaci prožitého dětství.

A jak lze dopomoci těmto osobám při reintegraci?

Při vymezování toho, co by mohlo dopomoci propuštěným z VTOS při reintegraci vycházíme především z otázky č. 21, která byla zcela otevřená a dávala respondentům možnost vyjádřit, co by na sobě přáli změnit. Přesto, že se odpovědi různily, velice často bylo zmíněno, že by respondent rád přestal brát drogy a požívat alkohol. Pokud bychom vycházely z těchto odpovědí, je zřejmé, že individuální postpenitenciární péče, by mohla jedinci pomoci s budoucí efektivní reintegrací. Ať už by se jednalo o organizace zabývající se protialkoholními či protitoxikomanickými službami, službami primární, sekundární i terciární prevence či organizace, které svou činností dokážou zabránit relapsu.

Zajištění práce všem (kteří toho jsou schopní) již ve výkonu trestu, vzdělávání jako povinná součást trestu a pro mladé recidivisty více individuální práce se zaměřením na možnosti jejich nápravy.

Z dotazníkového šetření vyplývá, že způsob propuštění nejspíš nemá na samotnou reintegraci žádný zásadní vliv, ovšem pouze 3 respondenti před propuštěním na svobodu prošli specializovaným oddělením – tedy výstupním oddělením. My usuzujeme, že před tím, než je jedinec propuštěn na svobodu by měl projít určitým procesem adaptace, které by mu výstupní oddělení mohlo nabídnout. Je však otázkou, zda odsouzení sami mají či nemají zájem o toto umístění. Jít na toto oddělení není pro vystupující na svobodu povinné a řada odsouzených o něj nemá zájem

6 Diskuze

Průměrný věk prvního odsouzení k trestu odnětí svobody je u námi zkoumaného vzorku **22 let**. Toto číslo je velmi nízké, neboť v současné době existuje celá řada trestů nespojených s odnětím svobody a soudci je jich velmi často využíváno. (Alternativní tresty, ©2020) Nejvíce jsou uplatňovány obecně prospěšné práce, trest domácího vězení, peněžní trest, podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení s dohledem. Než je tedy překročeno k bezpodmínečnému trestu odnětí svobody je průměrný odsouzený nějakým způsobem sankcionován průměrně již po sedmé! To samo sobě vypovídá, že nastupují-li v průměru osoby do věznic ve věku 22 let, museli v průměru páchat trestnou činnost již dávnou dobu předtím. Z rozhovoru s jedním odsouzeným v průběhu praxe ve věznici uvádíme: *„jaká jsou podle mne rizika, že se člověk nezařadí do běžné společnosti? Nejprve se jedná o osobnostní profil většiny vězňů. Jsou bez vzdělání, bez sociálního zájmu. Řada z nich nemá vůbec žádné základní znalosti finančních souvislostí, neví, jak se mají starat o chod domácnosti, nemají schopnost jednat s úřady. O politické gramotnosti, orientaci ve vnitrostátní politice či mezinárodních souvislostech ani nemluvě. Neorientují se v právních dokumentech, texty jim nejsou srozumitelné. Další problém je skladba vězňů ve věznicích. Doslova platí, že co mladý vězeň neuměl, zde má možnost se naučit. Může se zde seznámit lehce s řadou osob, na které se v dalším životě může obrátit. Pochopitelně se na ně pak často obrací ohledně zapojení do další trestné činnosti. Mnoho z těch, koho tu znám, nemluví o ničem jiném, než o tom, co budou dělat až je propustí. Výjimečně slyšíte o práci a o legálním životě. Častější je varianta, že budou dělat to, co doted', ale chytřeji, aby na ně nepřišli. Nemají vůli nepáchat trestnou činnost. Ti, co brali drogy venku se snaží o abstinenci velmi řídkou. Většinou se jen těší na první akci venku a až se pořádně sjedou. Tady si krátí čas tím, že studují příbalové letáky léků a snaží se z nich dostat jakoukoliv účinnou látku, aby si aspoň něco užili. Velmi mnoho zdejších odsouzených nemá po propuštění kam jít, mnoho z nich nepoznalo svou rodinu, procházeli různými zařízeními. Nemají vzdělání, nepracovali. Tady pracují, ale je to omezené. Pracují ve skladu, v prádelně, v třídiřně zásilek a i ti, co se dostanou na práci mimo areál věznice dělají podřadné práce- práce s odpadem, na montážních linkách, zkrátka zcela nekvalifikované činnosti. Plat je nízký a není motivující. Z platu není možnost splatit své dluhy. Vyjdou ven, naskáčou na ně dluhy po první výplatě, zůstane jim nezabavitelné minimum a už přemýšlí*

*jen nad další trestnou činností, protože příjmy z ní jim neseberou exekutoři. Je potřeba si uvědomit, že většinové osazenstvo věznic nebyli lidé, kteří chodili do škol, vzdělávali se, rodiče je vedli ke kariéře. Rodinné zázemí bylo špatné, jejich kariéra začínala záško-
láctvím, braním drog, krádežemi a násilnostmi. Nyní tu je jeden „kolega“- šestadvaceti-
letý kluk, který vykonává trest popáté. Od svých osmnáctých narozenin trávil
na svobodě vždy jen pár měsíců. Pochází z poměrně běžné rodiny, má dvě mladší sestry
a matku. S takovým člověkem by se mělo po propuštění pracovat velmi intenzivně. Po-
každé ho zpět dostanou dluhy, začne opětovně páchat trestnou činnost.“*

6.1.1 Vzdělání

Srovnali jsme složení vzorku respondentů s celorepublikovým průměrem a porovnali tato data. Následují tedy data ze statistické ročenky vězeňské služby ke 31. 12. 2018. Z porovnání těchto údajů a údajů **z dotazníkového šetření plyne, že vzorek respondentů je vzdělanější než průměr.** V rámci ČR je procentuálně vyšší zastoupení osob se základním vzděláním a výrazně nižší procentuální zastoupení osob s výučním listem. I střední vzdělání dokončené maturitní zkouškou zde má větší zastoupení než u zbytku uvězněných mužů. Je možno domnívat se, že vzhledem k tomu, že není možno zjistit pravou skutečnost, má každý respondent možnost odpovědět tak, jak uzná za vhodné. Je proto možné jisté zkreslení v tom, že má každý **potřebu být viděn v lepším světle a někdo proto může mít potřebu uvést vyšší stupeň vzdělání, než které skutečně má** i přes to, že je dotazník anonymní. Z rozhovorů poskytnutým anonymně odsouzenými však je patrné, že vzdělání odsouzených je na velmi nízké úrovni, mnoho vězňů je zcela negramotných.

6.1.2 Rodinné vztahy

Rodinné vztahy a rodinné zázemí jako takové má dle výsledků šetření **mnohem menší vliv na zařazení do společnosti**, než se dalo z nastudované literatury předpokládat. Mnoho autorů uvádí, jak důležitou roli hraje v procesu formování se jedince do budoucna, tedy v tom, jak se jedinec bude vyvíjet. Role rodiny je podstatná i později, když člověk „sklouzne na pomyslné dno“. Rodina může být tou první, na koho se člověk obrátí a jsou-li vazby pevné a nenarušené, dá se předpokládat zmobilizování vnitřních sil v rodině a snaha o pomoc se znovu zařazením svého odpadlého člena zpět.

37% dotázaných v našem dotazníku odpovědělo, že vyrůstalo v rodině s oběma rodiči a své dětství hodnotilo jako velmi pozitivní období v životě. Z toho, co o sobě tedy prohlašují, by měli patřit právě mezi ty šťastlivce, kteří by se na hraně zákona pohybovat nemuseli. A pokud už jednou překročili hranu zákona, mělo by to být pro rodinu jasným signálem, že je třeba s tímto členem pracovat tak, aby se trestná činnost neopakovala. Více než vztahy s rodinou je podstatné, že většina osazenstva věznic jsou lidé s určitými poruchami chování. Některé studie hovoří až o 80% odsouzených, kteří nějakou poruchu a to nejčastěji asociální poruchu osobnosti, mají. Koukolík a Drtilová říkají, že duševní poranění v dětství může být jednou ze základních příčin vzniku poruch chování a poruch osobnosti. Je tak na místě říci si, do jaké míry odsouzení, kteří v dotazníkovém šetření psali o svém dětství jako o skvělém **ve skutečnosti jen své vzpomínky idealizují**. Celkem pochopitelné je, že do faktorů ovlivňujících reintegraci rodinné vazby a prožité dětství zařadit můžeme. U těch, co své dětství prožili dle svých slov báječně a dokonce s oběma rodiči, mohlo jít o jiné důvody, proč nedokázali opustit svou kriminální dráhu. Ale dle šetření je možné dávat recidivu a neschopnost zařadit se do společnosti svým způsobem za vinu rodině, tomu jak vyrůstali minimálně v těch šesti případech, kdy dotazovaní velmi neradi vzpomínají na své dětství. Ze vzorku respondentů se nejedná o malé číslo. Věříme, že pokud bychom se zeptali studentů na vysoké škole na vzpomínky na jejich dětství a ptali bychom se stejného počtu osob, bylo by číslo těch, kteří na dětství vzpomínají neradi mnohem nižší, ne-li dokonce nulové. Nevybuduje-li si člověk pevné postavení již v raném dětství, nemá-li pocit, že ho mají rodiče rádi, nemá-li správně postavené obrazy společnosti ve smyslu „já jsem dobrý“ - „vy jste dobří“, má velmi ztížený start do života. Přidáme-li k tomu ještě nevhodné výchovné vzory, rodiče, kteří užívají drogy, rodiče, kteří nepracují, rodiče žijící jen ze sociálních dávek, žijící se trestnou činností, nemůžeme předpokládat, že takový člověk projde do dospělosti bez poskvrny a že se najednou rozhodne dělat vše jinak, sám se vzdělávat, i když rodina o vzdělávání neměla zájem, sám začít chodit do legální práce, když zbytek rodiny leží u televize a práce je pro ně sprosté slovo, že budou řešit své závazky, že budou čestní a morálně nezávadní. Rodina tedy může být faktorem ovlivňujícím reintegraci, ale máme-li za cíl pozitivní vliv, musí se jednat o rodinu nezávadnou a o rodinu silnou. Rodina, která balancuje na hraně zákona, mít pozitivní vliv nebude.

Za velmi pozitivní faktor, který reintegraci může pozitivně ovlivňovat považujeme oficiální **možnost využívání telefonu pro spojení s rodinou**. Především pro udržení partnerského vztahu se může jednat o zásadní pomoc. Dřívější omezené možnosti komunikace na dálku- psaní dopisů a jedna návštěva za dva týdny nebyly dostačující. Dopisy možná mohou mít své kouzlo, ale možnost řešit i aktuální záležitosti, které třeba osamělá partnerka řeší, možnost popovídat si každý den s dětmi, **to jsou momenty, které mohou udržet vztahy živé a považujeme jejich přínos pro následnou reintegraci jako velmi pozitivní**. Samozřejmě si nemyslíme, že telefon sám o sobě dokáže zcela zachránit například partnerský vztah, který je výkonem trestu odnětí svobody velmi zkomplikován, ale pokud ostatní konstelace jsou dobře nastavené, může být velkým přínosem. Ve druhé řadě lze předpokládat, že se od povolení oficiálního telefonování, byť omezeného, snížil vnitřní nelegální obchod ve věznicích alespoň o jednu položku. Myslíme si, že povolení telefonických hovorů bylo krokem správným směrem a že tento krok může pomoci s reintegrací těm, kteří o to stojí a snaží se.

6.1.3 Drogy

Užívání drog, výroba a držení drog, to je jedno z nejčastěji uváděných důvodů, proč jsou dotazovaní opět ve výkonu trestu. Strach z drog je také tou nejčastější a největší obavou dotazovaných. Za primární drogovou trestnou činnost bylo v roce 2018 odsouzeno v České republice 2353 osob. Ve stejném roce bylo uloženo 370 ochranných opatření, z čehož 145 připadalo osobám závislým na nealkoholových drogách a 225 alkoholově závislým. Pokud jde o trestnou činnost pod vlivem drog- tedy sekundární drogovou kriminalitu, bylo za ni v roce 2018 odsouzeno 15% (14,1 tis.) z celkového počtu 92,8 tisíc trestných činů, přičemž se především jednalo o krádeže. (Mravčík et al., 2018)

Naprostá většina dotázaných připouští, že na jejich trestnou činnost drogy nebo alkohol měly vliv. 30 odsouzených považuje vliv užívání drog nebo alkoholu za stěžejní při páčání trestné činnosti. Ostatní uvádějí, že alkohol či drogy užívají jen „rekreačně“ a zda to na jejich trestnou činnost mělo nebo nemělo vliv neuvedli. V každém případě odpovědi na tuto otázku ukazují, že i dobré zázemí a vzdělání může být proti drogám a alkoholu mnohdy málo platné. Mezi celým výzkumným vzorkem nebyl jediný dotázaný, který by si vybral možnost, že drogy ani alkohol nikdy neužil.

Vzhledem k toleranci alkoholu v současné společnosti a neoddělení alkoholu od jiných omamných a psychotropních látek není výpověď překvapivá. Hledat v celé společnosti někoho, kdo nic z toho nikdy neokusil, je asi jako hledání jehly v kupce sena.

Nikdo z dotázaných nevedl, že neužil drogy či alkohol a na 65% při páchání trestné činnosti alkohol či drogy vliv měly.

Ti, co by na sobě rádi něco změnili, většinou uvádějí právě to, že by potřebovali silnou vůli, aby dokázali odolat nástrahám alkoholu, drog i hracích automatů.

6.1.4 Zaměstnanost a záznam v rejstříku trestů

Polovina dotazovaných v minulosti **nenastoupila do zaměstnání, o které měli zájem, z důvodu odmítnutí ze strany zaměstnavatele kvůli předchozímu záznamu v rejstříku trestů**. 30% dotázaných pracovalo před výkonem trestu legálně, ostatní se živili prací na černo, nebo zcela nelegální činností. V možnosti zaměstnání vidíme jeden z největších problémů při reintegraci do společnosti. Vzhledem k tomu, jak nízká je vzdělanost vězeňské populace, není mnoho možností, jak dosáhnout dobrého, dobře placeného a nejlépe ještě prestižního zaměstnání, jaké by si mnoho odsouzených pro sebe představovalo. **Mnoho z nich toho umí málo, mají malé pracovní návyky, záznam v rejstříku trestů, nízké sebevědomí a ještě stigma kriminálníka**. I v době, kdy byla donedávna nezaměstnanost v České republice minimální, nejnižší v celé Evropě, nebylo lehké pro osoby opouštějící brány věznic najít práci dle svých představ. Jak jsme uváděli výš, existuje dnes mnoho společností, které se zabývají pomocí propuštěným vězňům. Dokonce existují i pracovní agentury, které proškolují a rekvalifikují odsouzeného již v době výkonu trestu, zařídí mu například oprávnění k řízení vysokozdvížného vozíku a dokonce mu nabídnou takový luxus, že jej v den propuštění vyzvednou před věznicí, odvezou na ubytovnu, dají mu zálohu, podepíší pracovní smlouvu a ponechají mu dva dny na rozkoukání, než půjde poprvé do svého nového zaměstnání, ke kterému se upsal. Celá tato myšlenka vypadá báječně, dokud jsme nezapátrali hlouběji. Viděli jsme mnoho kritik na propuštěné. **Nevydrží pracovat, nemají pracovní návyky, po měsíci, po dvou to vzdají**. Každý případ je jistě individuální, nicméně, když jsme chtěli znát názory, proč tomu tak je a vyhledali si recenze na pracovní agentury, které takové služby nabízejí, tak si nemyslíme, že by chyba byla jen na straně jedné. Na mnoha dělnických pozicích jsou tyto osoby zaměstnávány

za minimální mzdu, **bydlí na ubytovnách, které jsou vybavené pomalu hůř než věznice**, ze kterých byli propuštěni, nejedná se s nimi jako s člověkem, ale pomalu jako s otrokem. Jejich mzdy jsou nižší, než mzdy levné zahraniční síly, neboť tak má nad sebou „bosse“, který ceny za práci vyjednává. Myslíme si, že by každý odsouzený měl mít možnost získat práci, ale jelikož je dnes tak rozvinutý soukromý sektor a každý **zaměstnavatel má právo si vybírat**, tak tyto osoby jsou skutečně velmi znevýhodněné. V současnosti, kdy dopisujeme tuto práci, dochází k velmi významné změně. Do současnosti byla zaměstnanost tak nízká, že i přes to, že nešlo o práci lukrativní, tak ji ale mnoho z těch, kdo o ni měli zájem i přesto, že měli záznam v rejstříku, získalo. Po mnoha letech se, dovolíme si předvídat, situace zcela změní, nezaměstnanost může strmě růst a poté lze předpokládat, že na tuto oslabenou skupinu obyvatel zbude práce ještě méně, a že recidiva místo, aby klesala, bude nadále růst.

6.1.5 Finance, dluhy

Na zaměstnanost navazují samozřejmě finance. Pokud již osoby opustí věznici, nastoupí do nového zaměstnání a pracuje, nemá problémy s pracovní morálkou a práce ho třeba i baví a naplňuje, finanční ohodnocení považuje za adekvátní a dostatečné a je spokojený, velmi často přijde další problém – **dluhy**. Kolotoč zadluženosti, který mnohého dostal až tam, kde předchozí období pobýval. První výplata přijde ještě v pořádku, ale tím to často končí. Jak jsme uváděli výše, potíže s financemi a **dluhy jsou často po propuštění prvním momentem, kdy propuštěný uvažuje o tom, že to nemá smysl, že takto žít nelze a raději se smíří s tím, že bude zkrátka chvíli ve vězení, chvíli na svobodě.**

32% nemá žádný zájem navázat spolupráci s organizacemi, které by mohly pomoci při návratu a reintegraci. Ostatní podobné plány uvádějí, ale pouze necelých 7% má konkrétní plán a ví, na koho se plánují obrátit se žádostí o pomoc. I přes to, že řada organizací, například Člověk v tísni, velmi pomáhají a pracují na tom, aby měl člověk šanci se vymanit z dluhů, je to v praxi reálné jen u osob, které mají stabilní zaměstnání a pevnou vůli. Dobrým nástrojem, který umožňuje vyřešení těchto záležitostí je **insolvenční řízení a postupné oddlužení**, avšak zůstává otázkou, zda z částky, která po odečtu na splátku člověku zbude **lze žít běžný život**.

Z posledního bodu vyplývá opatření, které bychom si dovolili z naší práce navrhnout. Jelikož zadluženost se netýká pouze osob propuštěných, ale i velké části populace, která problém se zákonem nemá, navrhujeme jako možné řešení, jak propuštěným osobám pomoci „dluhové prázdniny.“ Navrhujeme, aby po propuštění každý dostal jako mimořádnou okamžitou pomoc větší částku než 1000 Kč a také možnost, aby byl pod ochranou a na jeho legální příjem neměl po dobu 6-12 měsíců po propuštění právo exekutor. Aby na tuto dobu byla pozastavena všechna exekuční řízení. Navrhujeme to z toho důvodu, že pokud propuštěná osoba má za branou ty nejlepší úmysly, předem domluveného zaměstnavatele a je odhodlána žít v souladu se zákonem, je potřeba jí pomoci nastartovat nový život. Je potřeba, aby měl každý možnost zařídit si z prvních výplat bydlení, odpovídající kvality a nemusel navštívit první ubytovnu, která jak víme z vyprávění odsouzených, je jen pokračováním trestu. Kumulují se zde právě tyto lidé a vymanit se tak jejich vlivu a dostat se do společnosti lidí nezkažených, bez vězeňských ideologií je pak nesnadné. Je potřeba mít finance na to, aby se člověk mohl vhodně ošatit, tak aby zapadl do společnosti a měl i možnost navštěvovat například kulturní a společenské akce a najít nová vhodná přátelství a navázat dobré vztahy. Tato opatření navrhujeme nejen z mnoha rozhovorů, ale také z výsledků dotazníkového šetření ze kterého vyplývá, že 37% osob má obavy z návratu do společnosti. Nejčastěji mají strach z vlastního selhání, z toho, že opět zapadnou do starých kolejí, že se opět dostanou k drogám, že zklamou své okolí, že nedokážou legálně pracovat a přitom splácet své závazky a normálně žít.

7 Závěr

„Měli bychom se snažit vychovávat člověka již odmala tak, abychom nebyli nuceni ho pak trestat. A když už musíme trestat, aby návrat trestaného zpět do života nenesl v sobě beznaděj, ale naději v nový život.“ (České vězeňství, s.9)

Tato bakalářská práce měla za cíl odhalit, které faktory mohou ovlivňovat reintegraci osoby propuštěné na svobodu z výkonu trestu odnětí svobody a případně najít i něco, co by tento přechod mohlo usnadnit. V práci jsme se věnovali teoretickým východiskům, které mohou mít na následnou reintegraci vliv. Popsali jsme nejdůležitější aspekty, které mohou bránit nebo pomáhat při začleňování jedince do společnosti především o průběh trestu odnětí svobody od přijetí odsouzeného do věznice až po ukončení výkonu trestu včetně možností využití následné postpenitenciární péče a to jak státní tak i pomocí nestátních neziskových organizací. Věnovali jsme se také faktorům nejvíce ohrožujícím reintegraci jako jsou zadluženost, nezaměstnanost, vzdělanost. Zvlášť důležité bylo zaměřit se na popsání faktorů jako je záznam v rejstříku trestů a v neposlední řadě závislosti. Praktickou částí bakalářské práce pak bylo odpovězeno na otázky, které faktory návrat do běžné společnosti znemožňují a i na to, jak je možné těmto osobám pomoci. Za přínosný považujeme rozhovor s osobou reintegrovanou. Jelikož se jednalo o osobu propuštěnou z výkonu trestu po desetiletém věznění již před osmnácti lety, považujeme ji za úspěšně zařazenou do společnosti a její myšlenky obohatily náš pohled na věc.

K práci byly použity zdroje z odborné literatury, ačkoliv se domníváme, že studií, které by se věnovaly tomuto tématu i přes jeho důležitost pro celou společnost není dostatek a jedná se o místo, které je v zájmu společnosti nasytit. Myslíme si, že je potřeba daleko více vkládat do odborného vzdělávání zaměstnanců, kteří s odsouzenými pracují a motivovat odsouzené k tomu, aby po vykročení do nového života měli snahu navázat spolupráci s organizacemi, které budou mít dobrou pověst a propouštění k nim budou mít důvěru. Rozhovory v průběhu praxe, mají jistě také svůj přínos, neboť se dívají na věc očima odsouzeného a sdělují nám, jaké jsou skutečně jejich potřeby. Na konci diskuze je také v práci naznačeno navrhované opatření, „dluhové prázdniny“, které by mohlo být dobrým opěrným bodem na nové cestě, pro ty, kdo budou projevovat snahu o reintegraci.

Vězeňství širokou veřejnost již od dávných dob přitahovalo, stejně jako zločin. V televizi se velká část populace dívá na reality show z kriminálního prostředí, od malička někteří hrají na zločince a policisty, čteme i o dobrých lidech, kteří sklouzli z cesty, ale přes to dokáží své životy později povýšit na obdivu hodné. Věříme, že je důležité, abychom viděli v lidech i to dobré, nepůsobili na ně v průběhu trestu jen odměřeně a represivně, abychom dokázali projevit snahu pomoci všem a minimálně dokázali nabídnout pomocnou ruku tam, kde to může mít smysl. Dle našeho názoru však sehrávají důležitou roli také faktory, které souvisí s osobností pachatele, a tak i jeho nenapravitelností, takže není možné pomoci všem a ani podaná pomocná ruka nemusí pomoci nastartovat novou životní dráhu.

8 Zdroje

- BIEDERMANOVÁ, E., PETRAS, M., 2011. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. Studie, ISBN 978-80-7338-115-8.
- BLATNÍKOVÁ, Š., 2004. *Dlouhodobé tresty odnětí svobody*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, ISBN 80-733-8024-2.
- ČERNÍKOVÁ, V., 2008. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, ISBN 978-80-7380-138-0.
- České vězeňství*, 2012. Praha: Vězeňská služba České republiky. ISSN 1213-9297.
- GIDDENS, A., 1999. *Sociologie*. Praha: Argo, ISBN 80-720-3124-4.
- HADJ-MOUSSOVÁ, Z., 2001. *Kapitoly ze sociální psychologie*. Liberec: Technická univerzita. ISBN 80-708-3562-1.
- HÁLA, J., 2006. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2., dopl. Vyd., ISBN 80-867-0830-6.
- HENDL, J., 2012. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál. Vyd. 3. ISBN 978-80-262-0219-6
- HENDRYCH, I., 2010. *Vybrané kapitoly z penologie*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik v Opavě, Ústav pedagogických a psychologických věd. ISBN 978-80-7248-574-1.
- JANDOUREK, J., 2009. *Úvod do sociologie*. Praha: Portál, Vyd. 2., ISBN 978-80-7367-644-5.
- KREBS, V., DURDISOVÁ, J., 1997. *Sociální politika*. Praha: Codex Bohemia, ISBN 978-80-7478-921-2.
- MALÁ, D., 2003. *Vězeňství po česku*. Tišnov: SURSUM, ISBN 80-732-3062-3.
- MAREŠOVÁ, A., 2003. *Drogy a česká vězeňská populace v kontextu drogové scény a trestněprávní legislativy*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. ISBN 80-733-8018-8.

- MAREŠOVÁ, A., 2015. Pojem kriminální recidiva nemá zpravidla vždy stejný obsah. *Trestní právo*. 2015, 19(2), 20-22. ISSN 1211-2860.
- MATOUŠEK, O., 2001. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, ISBN 80-7178-473-7.
- MATOUŠEK, O., 2003a. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, ISBN 8071785482.
- MATOUŠEK, O., 2003b. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, ISBN 8071785490.
- MATOUŠEK, O., KŘIŠŤAN, A., 2013. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, ISBN 978-80-262-0366-7.
- MERTL, J., BAREŠ, P., 2018. *Zaměstnávání osob ve výkonu a po výkonu trestu odnětí svobody a přístup zaměstnavatelů k těmto osobám*. Praha: VÚPSV. ISBN 978-80-7416-323-4.
- MOTEJL, O., a kol., 2010, Vězeňství. In: *Stanoviska: sborník stanovisek veřejného ochránce práv*, 6. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv. ISBN 978-80-7357-606-6.
- MRAVČÍK, V., (Ed.), 2019. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2018*. Praha: Úřad vlády České republiky. ISBN 978-80-7440-237-1.
- NOVOTNÁ, A., 2013. *Možnosti uplatnění osob se záznamem v Rejstříku trestů na trhu práce*. Praha. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze.
- NOVOTNÝ, P., IVIČIČOVÁ, J., SYRŮČKOVÁ, I., VONDRÁČKOVÁ, P., 2017. *Nový občanský zákoník*. Praha: Grada Publishing. 2., aktualizované vydání. ISBN 978-80-271-0431-4.
- RASZKOVÁ, T., HOFERKOVÁ, S., 2013. *Kapitoly z penologie I*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-264-5.
- RASZKOVÁ, T., HOFERKOVÁ, S., 2014. *Kapitoly z penologie II*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-378-9.
- ŘEHÁČEK, M., 2007. Základní informace k VTOS v ČR. In: *Sborník z konference „Z vězení venku“*. Olomouc: Charita Olomouc. ISBN 978-80-254-1056-1.
- SOCHŮREK, J., 2007. *Kapitoly z penologie*. Liberec: Technická univerzita. ISBN 978-80-7372-204-6.

- SOCHŮREK, J., 2007b. *Kapitoly z penologie II. Díl: Teorie a praxe zacházení s vězňnýmimi*. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-204-3.
- SOCHŮREK, J., 2007c. *Kapitoly z penologie III. Díl: Negativní jevy ve vězení*. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-205-0.
- SOUKUP, J., 2014. *Motivační rozhovory v praxi*. Praha: Portál, ISBN 978-80-262-0607-1.
- ŠTABLOVÁ, R., 1999. *Drogy, kriminalita a prevence*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2. vyd. ISBN 80-725-1018-5.
- ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. 2010. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-757-2.
- VÁGNEROVÁ, M., 2007. *Základy obecné psychologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-283-8.
- VÁGNEROVÁ, M., 2008. *Vývojová psychologie pro obor penitenciární péče*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, ISBN 978-80-7372-307-1.
- VÁGNEROVÁ, M., 2014. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, ISBN 978-80-262-0696-5.

Elektronické zdroje

- Alternativní tresty, 2020. *Justice* [online]. Praha [cit. 2020-04-11]. Dostupné z: <https://www.justice.cz/web/msp/alternativni-tresty?clanek=ukladani-alternativnich-trestu-v-praxi>
- ČLOVĚK V TÍSNI [online]. [vid. 2019-02-05]. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/co-delame/socialni-prace-v-cr>
- DISMAS. *Dismas- kavárna bez předsudků* (online). (cit. 2019-03-19) Dostupné z <http://dismas.cz>
- KUTARŇOVÁ, Jana, *Jak si odsouzení plánují hledat práci* [online]. In: . [cit. 2019-12-17].

Nezaměstnanost v Česku v červenci stoupla na 2,7 procenta, *České noviny* [online]. [cit. 2020-05-07]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/nezamestnanost-v-cesku-v-cervenci-stoupla-na-2-7-procenta/1785014>

Program prevence kriminality na místní úrovni na rok 2020 [online], In: . [cit. 2020-04-14]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/program-prevence-kriminality-na-rok-2020.aspx>

Rozvoj vzdělávání. *Národní ústav vzdělávání* [online]. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2019 [cit. 2019-10-17]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rv>

RUBIKON [online]. [vid. 2019-02-03]. Dostupné z: <https://rubikon.cz>

Sovz [online], 2019. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí [cit. 2019-12-28]. Dostupné z: <http://sovz.cz/temata/podpora-zamestnavani-osob-s-trestni-minulosti/>

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. České vězeňství 2/20015 (online). VSČR, 2012 (cit. 2019-04-2). Dostupné z : <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni.servis/ke-stazeni-112/ceske-vezenstvi-1223/ceske-vezenstvi-2015>.

ZA BRANOU. Výroční zpráva o.s. Za branou za rok 2014(online). Za branou, 2010-209 (cit. 2019-1-12). Dostupné z <http://www.zabranou.cz/ci-delame/publikace/>.

ZHŘÍVALOVÁ, P., RASZKOVÁ, T., PŘESLIČKOVÁ, H., 2019. Zaměstnávání osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody. *Práce a mzda* [online]. Wolters Kluwer, 20. 9. 2019, **2019**(10) [cit. 2019-12-28]. Dostupné z: <https://www.praceamzda.cz/clanky/zamestnavani-osob-propustenych-z-vykonu-trestu-odneti-svobody>

Legislativa

89/2012 Sb. Zákon občanský zákoník

Specializovaná oddělení, *VSČR* [online]. [cit. 2020-05-07]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-rynovice/o-nas/specializovana-oddeleni/>

Trestní předpisy: redakční uzávěrka. Ostrava: Sagit, 2010-, s. 301-323. ÚZ. ISBN 978-80-7488-111-4.

VSČR. Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 68/2013, o činnosti výstupních oddělení. In: *ASPI*. 2015, s. 4.

Zákon č. 169/1999Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: Trestní předpisy. 2014, s. 297-39. isbn 978-80-7488-032-2.

Zákon č. 257/200Sb., o Probační a mediační službě. In: Trestní předpisy. 2014. s.392-398. ISBN 978-80-7488-032-2.

9 Přílohy

Příloha A: Přepis rozhovoru s reintegrovaným participantem

Dobrý den, již před delší dobou jste mi slíbil, že mi poskytnete informace pro můj výzkum v bakalářské práci. Můj výzkum se týká faktorů, které ovlivňují reintegraci osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody, o tom, co jim může pomoci a co uškodit při zařazení do společnosti. Souhlasíte tedy stále s rozhovorem?

Ano, samozřejmě, domluva platí.

Mohu použít záznamové zařízení?

Ano.

Vím o Vás, že jste byl ve výkonu trestu odnětí svobody. Můžete mi říci za jaký trestný čin?

Seděl jsem za vraždu. Zabil jsem při rvačce ve dvaadvaceti letech ruského výběrčího výpalného od stánkařů v Praze. Dostal jsem 12 let.

Po kolika letech Vás propustili?

Propustili mě po deseti letech. Mohl jsem žádat o podmíněčné propuštění už o dva roky dříve, ale neměl jsem dobré hodnocení. Není jednoduché být v base a chovat se osm let vzorně. Musíte někam patřit.

Jednalo se o Váš první trest?

Byl to první trestný čin, ale i předtím jsem nebyl vzornák. Bydlel jsem jako malý v garsonce s matkou, otcem, babičkou a sestrou. Otec byl denně v hospodě, vracel se pozdě domů, matka se o nás nestarala, snažila se tátu vždy jen naštvat a nás vyhodit před barák a domů si tahala jiného chlapa. Neměl jsem, kromě babičky, žádný pozitivní výchovný vzor. Babička byla jediná, kdo se o nás kdy staral. Byla ale hodně v práci,

pracovala jako patoložka v nemocnici. Rodiče, když byli doma oba, tak se hádali, mlátili, prali. Často u nás tekla krev, často tam byli policajti. Začal jsem utíkat z domova, chodit za školu, kouřit. Skončil jsem v past'áku. Tam jsem byl do osmnácti.

Chtěla jsem položit otázku na Vaše rodinné zázemí, ale právě jste mi odpověděl...

No, to Vám říkám jen takové malé útržky, je toho hodně, co bych ani vyprávět nechtěl. Na tátu mám i hezké vzpomínky, ale na matku ani jednu. Jen ty špatné. Milenec, kterého si našla, zneužíval moji sestru. Matka to věděla a kryla ho. Vyhrožovala nám, že pokud cokoliv řekneme, že nás zabije. Se sestrou, která je o tři roky mladší jsem měl vztah dobrý. Byl jsem její ochránce, zkrátka starší brácha. Babička byla jediná, ke komu jsem mohl vzhlízet. Byla patoložkou, byla vzdělaná, předávala nám ve svém volném čase spoustu informací, starala se o mého tátu. Moje matka často urážela i babičku, mlátila i jí. Babička nás dříve brávala na prázdniny do jižních Čech. Měla nás ráda. A věděla, že jsme se narodili špatným rodičům..

Když Vás tedy zavřeli, měl jste někoho z rodiny, s kým jste udržoval vztahy?

V době, kdy jsem se dostal do věznice, babička již nežila. Zemřela, když jsem byl ve výchovném ústavu. Matka a ani táta mi nikdy nenapsali ani řádek. Sestra mě podrazila a nezachovala se ke mně dobře a mnoho let jsem o ní také nevěděl. Napsala mi asi až po osmi letech. Poprosila o to, ať jí odpustím. Od té doby jsme byli v kontaktu pravidelně. Dodnes.

Prozradíte, co se mezi vámi stalo?

Jistě. Bylo toho více. V první řadě proti mně u soudu vypovídal její přítel, který vyprovokoval celou tu osudnou rvačku. Já se jí nejprve snažil uklidňovat a odtrhnout je od sebe. Měl být se mnou spolu obviněný, ale udělali z něj svědka. Další a ještě citlivější záležitost se týkala sestry a mé tehdejší přítelkyně. Čekali jsme dítě, které se narodilo až v době, kdy jsem byl ve vazbě. Dokonce jsme se ve vazbě oddali. Vyšetřovatel mi byl velice nakloněný a šel mi dokonce za svědka. Nebyl to úplně standardní postup. Místní policisté mě znali od mala, kdy k nám jezdili často zasahovat a někteří se ke mně chovali jak k vlastnímu. (úsměv)

Takže jste si vzal přítelkyni, se kterou jste čekal dítě. A co se stalo potom?

Odsoudili mě. Byli jsme tehdy naivní, věřili jsme, že to nedopadne takhle, nevěřil jsem, že dostanu takový trest. Já jsem neplánoval vraždu. Šel jsem z práce s klukama, u stánku jsme si dali pivo, seběhla se rvačka, já ji uklidňoval, ale pak se situace obrátila proti mně a já jsem vytáhl nůž a ani nevím, jak se to stalo. Doufal jsem, že budu odsouzen za zabití. Sebral jsem člověku život a nikdy si to nepřestanu vyčítat. V den, kdy se to stalo, každý rok, myslím na to, co jsem udělal a že jsem měl jednat jinak. Nejde to však vzít zpátky. Nicméně zpět k sestře. Místo toho, aby mé ženě zkusila pomoci, okradla jí i o snubní prstýnek a o peníze. Žena tak skončila i s mým synem v kojeneckém ústavu. Její rodina se jí zřekla, dokud se nerozvede.

Neměl jste tedy nikoho?

Bývalá žena za mnou jezdila rok a měsíc. Pak mi přišel dopis se žádostí o rozvod. Takže pak už ne. Tedy alespoň z rodiny. Měl jsem však jiné štěstí. Ještě v době, kdy jsem byl na vazbě za mnou přijela na návštěvu jedna vychovatelka a pedagožka z pařížku. Dnes už ani nevím, jak se dozvěděla, že tam jsem. Dokud jsem byl v Praze, tak za mnou jezdila pravidelně, povídali jsme si. Jednoho dne se mě zeptala, jestli se nechci učit nějaký jazyk. To jsem byl rád. Říkala, že má kamaráda, který studuje a že by za mnou mohl jezdit a učit mě. Tak začal. Jezdil za mnou pravidelně, učil mě němčinu, psal mi dopisy, já mu vyprávěl, jaké to je tam. Možná nejste první, kdo mě používá jako materiál pro studium(smích). Vyprávěl mi o životě venku, o manželce, o dětech, o plánech do budoucna. Byl věřící, stali se z nás kamarádi. Občas, když to bylo možné, mi poslal i balík s něčím dobrým. Měl na mne velmi dobrý vliv. Byl chytrý, vzdělaný, byl mi vzorem.

Věděl jsem, že nikdy nebudu jako on, jelikož v mládí, co se zanedbá se školou, jde pak už jen těžko dohnat, ale i bez školy člověk může být dobrý a úspěšný. A to jsem chtěl.

I přes to, jste však nebyl v první diferenční skupině po těch osmi letech...

Návštěvy a dopisy jsou jedna věc, ale život tam je věc druhá. Najdete si po letech kámoše i když si ze začátku třeba říkáte, že to nějak po povrchu proplujete. Najdou se ale kluci, kteří vám k srdci přirostou, a když zrovna vymýšlejí něco, čím se dá trest

zkrátit, rád se přidáte. Chodil jsem do práce, učil jsem se, věnoval jsem se mnoho let kulturistice, ale když byla možnost naložit kvásku nebo získat telefon, který nebyl rozhodně legální a spojit se tak s kýmkoliv venku, tak jsem se nedržel zpátky. Jinak jsem ale nebyl potíživista a trestem jsem prošel hladce. Mám spoustu vtipných vzpomínek. Mám ale i špatné. Umřel mi tam kamarád, kluk, kterému bylo 37 let. Pil tak silné kafe a čaj a kouřil, že tak mladý dostal infarkt. Musel jsem mu vyndat věci z kapes, přivázat ruce k nosítkům, když pro něj přišli. Basa je taková, jakou si jí člověk udělá. Poznámena ale určitě každého.

Co na výkonu trestu bylo nejhorší?

Určitě bylo nejhorších věcí hodně, ale co zpětně považuji za zlé, je ztráta přehledu o čase. Je pořád stejný. Pamatujete si třeba, že v neděli je ke snídani jeden týden vánočka a druhý týden párky. Nevíte však, co bylo v lednu 1995, v březnu 1996, v létě 1998. Na ty roky mi chybí běžné vzpomínky. Nic nebudujete, nic se neděje. Venku se pořád něco vyvíjí, jezdíte na dovolené, narodí se děti, stavíte dům a tak dál, ale tam nic. Pamatuji si hodně určité události z venku, které otřásly i věznicí a ty si spojuji s časem. Třeba smrt princezny Diany, záplavy na Moravě, všechny války, co se odehrávaly, třeba válka v Kosovu. Pak samozřejmě útoky na Světové obchodní centrum. To si pamatuji jako by to bylo včera.

Procházel jste výstupním oddělením při propouštění na svobodu?

Ne, neprocházel. Tím procházejí pouze ti, co vycházejí na pevný výstup, ale u těch, kdo si žádají o podmínku a není jisté, že jim bude vyhověno, tam zařazení nemohou být, protože kdyby žádost nedopadla, museli by je zase vrátet na běžný oddíl.

Mluvil jste o telefonu...

Ano, určitou dobu jsme měli s pár kamarády opatřený mobilní telefon. Viděli jsme ho poprvé v životě. Bylo to něco. Neměl jsem ale komu zavolat. Spojit se světem jsem se však chtěl. Sehnal jsem si tip servis a v seznamce jsem našel holku, která si chtěla jen dopisovat. Začali jsme si dopisovat a když to šlo, psali jsme si i SMS. Bylo to super. Celý den jsem se těšil až zase budu moct napsat. Víím, že to nebylo legální a bylo to proti pravidlům, ale nemáte tam co ztratit a já jsem tím i získal.

Co jste získal?

Přítelkyni. Po nějaké době jsem jí musel říci pravdu, kde jsem a proč. Začala za mnou jezdit na návštěvy. Původem jsem z Prahy a na většinu trestu jsem byl převezen do Rýnovické věznice. Věděl jsem, že až mě propustí, jednou, tak že nebudu mít ani kam jít. Neměl jsem nikoho. Do slečny na inzerát jsem se rychle zamiloval, i když měla chyby, které bych asi za normálních okolností bral jako překážku, tak po tolika letech mi bylo všechno jedno. Zamilovala se i ona a začala plánovat společnou budoucnost a já jsem začal sekat latinu. Měl jsem motivaci. Chtěl jsem domů, k ní, na svobodu. Propracoval jsem se do první diferenční skupiny a za rok a půl jsem žádal o propuštění. Měl jsem kam jít, bratr přítelkyně mi nabídl zaměstnání, ona se za mne zaručila. Pustili mě.

Měl jste dobrý start. Jaké byly první dny po propuštění?

Strašné. Nevím, jestli mi budete věřit. Ven jsem se těšil. A jen jsem byl venku, šel bych zpátky. Chtěl jsem být tam, kde to znám. Byl to strašný šok. Nemohl jsem spát. Ve vězení jsem spal tak na půl. Je tam člověk pořád ve střehu, nikdy nevíte, co se kolem semele. Kdy přijde filcung(prohlídka- pozn. tazatelky) Byl jsem neklidný. Svět byl najednou tak velký, tolik prostoru. Nevíte co dělat. Spousta věcí zcela nových, nové technologie, telefony, televize. Za deset let společnost prošla velkou proměnou. Stýskalo se mi i po kamarádech. Měl jsem tam dva opravdové kamarády, takové ty na celý život, jako dříve měli chlapi z vojny. Oba mám dodnes. Ti patří do rodiny.

Co práce?

Tu jsem řešil hned v prvních dnech. Přítelkyně by mě ani zahálet doma nenechala, sama byla pracovitá a měla sny a plány. Chtěla pěkný byteček, miminko. Práce přes bráchu nedopadla, měl mezitím nějaké problémy s podnikáním a já neměl ani řidičák. Sehnal jsem první práci v prvním zámečnictví. Celé roky jsem ve vězení pracoval na údržbě a bavila mne práce se železem. S prací jsem problémy neměl. Horší to bylo na úřadě práce v těch prvních dnech.

Můžete to vysvětlit?

Jistě, v prvních dnech, ještě než jsem nastoupil do práce, šel jsem s přítelkyní požádat o podporu v nezaměstnanosti- myslel jsem, že na ní mám nárok, vždyť jsem celé roky legálně pracoval. No a taky o tu mimořádnou okamžitou pomoc. Peněz z věznice při propuštění jsem moc nedostal, bylo to 492 korun. Dostal jsem od kurátora dalších tisíc korun. A tím to skončilo. Nebýt toho, že jsem měl zázemí u přítelkyně, nevím, co bych mohl dělat. Čekat do první výplaty? A žít do té doby jak? Nechápu, jak to řeší ti, co opravdu nemají kam jít. Ale chtěl jsem tím teď říci něco jiného. Bylo pro mne nepříjemné, jak se mnou všude na úřadech jednali. Měl jsem pocit, že to mám snad napsané na čele, že jsem chvíli venku. Víte, ve vězení má člověk po letech nějaké postavení, nějakou pověst. Žil jsem tam kus života. Když jsem nastupoval, chodili se na mne někteří dozorcí dívat, protože jsem byl ten, kdo tam má výstup za nejdější dobu. Šel jsem tam jako kluk a vyšel jako dospělý chlap. Měl jsem tam své postavení v hierarchii. Byl jsem tam někdo. A najednou jsem byl venku a paní na přepážce se mnou jednala jako s blbečkem. Nelíbilo se mi to. Musel jsem se držet, abych nemluvil sprostě. Musel jsem se hodně ovládat.

Stalo se vám někdy, že vás nechtěli přijmout v zaměstnání o které jste se ucházel kvůli vašemu záznamu v rejstříku trestů?

To se mi stalo, ale ani mi to nevadilo, věděl jsem, že najdu práci jinou. Ale měl jsem i jiný zážitek. Měl jsem už domluvenou práci, do které jsem měl nastoupit během měsíce. Mezitím jsem byl ale registrovaný na úřadu práce. Tam jsem dostal papír s doporučením do jedné firmy. Nechtěl jsem tam ale nastoupit, tak jsem zvolil novou taktiku. Řekl jsem na pohovoru, že jsem byl trestaný a že mám tedy záznam v rejstříku a paní vedoucí se začala rozplývat, že to je skvělé a že mne okamžitě přijímá. Její otec prý byl také ve vězení a každý má dostat šanci. Musel jsem s pravdou ven(smích) Paní vedoucí jsem situaci vysvětlil. Byl jsem ale velice překvapený. To jsem opravdu nečekal. Negativních zážitků se záznamem v rejstříku bylo více. Deset let po propuštění jsem požádal o zhlazení záznamu v rejstříku.

Co bylo dál? Jak dlouho trvalo, než jste se zařadil do společnosti?

To ani nedokážu přesně posoudit. Dlouho přetrvávaly moje špatné pocity. S přítelkyní jsme vydrželi venku dva roky a pak se náš vztah rozpadl. Vypluly napovrch ty vlastnosti, které jsem dříve přehlížel, ale najednou už to bylo jiné. Neměli jsme si co říci. Chtěl jsem však mít čisté svědomí, věděl jsem, že nebýt jí, nebylo by to takové. Pomohla mi velmi při návratu do společnosti. Celé dva roky jsem pracoval, udělal si mnoho kurzů, zkoušek, zařídili jsme byt, udělal jsem řidičák, našel mnoho nových přátel, koupil si auto. Nakonec jsme to však nezvládli a šli každý svou cestou. Našel jsem si novou přítelkyni. Až s tou mám pocit, že jsem se skutečně zařadil. Dnes už by nikdo nevěděl, že jsem byl někdy zavřený, kdybych někdy nevyprávěl nějakou z těch veselejších historek a neměl na sobě tetování, které prozrazuje odkud je. No jo, mládí(smích)

Jak dlouho je to od vašeho propuštění?

To už je dávno. Propustili mne v červenci před osmnácti lety.

Co Vám nejvíce pomohlo při reintegraci?

Myslím, že nemít počáteční podporu, nemít kam jít, nemít rodinu, tak to člověk nemůže zvládnout. Další důležitou věcí je to, že jsem neměl žádné dluhy. Jediné, co jsem musel splácet, ale po rozumných částkách věznici, byla částka za výkon trestu, kterou mi nestihli strhnout z platu. Pomohlo mi to, že jsem se snažil neobracet zpět a nesnažil se vyhledávat nikoho z vězení. Zůstali mi jediní dva přátelé, se kterými jsem v kontaktu dodnes, ale ostatní jsem nevyhledával. Nemyslím si, že je to dobré. Je potřeba jít dál a žít tím nově nastartovaným směrem a ne se vracet zpátky. Pak mi pomohla nová rodina. Našel jsem novou přítelkyni, vzali jsme se, máme děti. Dnes jsme spolu šestnáct let. Koupili jsme dům a na něm pracujeme. Začali jsme podnikat. Žijeme tak, jak se asi má. Snažíme být vzorem našim dětem. Kdysi jsem si řekl, že nechci žít jako moji rodiče, že nechci, aby vzpomínky mých dětí na mne byly takové, jako ty moje. A děti, ty jsem si moc přál. Dnes mám víc, než jsem si ve vězení vysnil. Všechno se mi splnilo. Jen ty roky mi chybí.

Co byste doporučil lidem, kteří opouští brány věznice, aby zapadli do společnosti tak jako Vy?

To není jednoduché, bylo by toho spousta a je potřeba mít na své straně i štěstěnu, být zdravý. Každopádně je potřeba na sobě pracovat. Vědět, že venku je krásně, že život je skvělý. Že je hezčí mít vzpomínku na to, jak se svou rodinou jedu na výlet než na ty kolínka v ešusu. Je potřeba něco chtít a jít za tím. Je potřeba vymýšlet, snažit se. Víím, že mnoho lidí se vrací do vězení kvůli drogám. Je to silnější než oni. Viděl jsem to i tam. Celý trest jen vymýšlí, co si kde sehnat a sjet se po tom. A takhle přemýšlí i venku. Je dobré požádat, když to jde o zahlazení záznamu v rejstříku trestů, lépe se pak hledá práce. A je dobré platit své dluhy. Já měl malé, ale i tak bylo dobré, že jsem se s věznicí domluvil hned po propuštění na splátkovém kalendáři a tak pro mne splácení bylo takové, že jsem ho téměř nepocítil. Dnes bych také doporučil obrátit se na nějakou organizaci, kterých není málo a lidem jako jsem byl já nabízejí pomoc. Myslím, že to je dobré. Před osmnácti lety jsem o takových možnostech nevěděl.

Mám pocit, že jste mi pro výzkum poskytl mnoho cenných informací. Nenapadá mne nyní další otázka. Nenapadne něco Vás?

Bylo by dobré, kdyby to někomu pomohlo k lepšímu životu. Každý, byť jen jediný zachráněný lidský život má svůj smysl.

Dobře, děkuji mnohokrát a přeji hodně štěstí v dalším životě.